

06



АЛАШТЫҢ
АЙДАРХАНЫ

НЕМЕСЕ
ЕЛЕНБЕЙ ЖҮРГЕН
БІР ЕСІМ

08



ЖАЗҒЫ
АЗИАДА:

ҚАЗАҚСТАН
ҚҰРЛЫҚТЫҚ БӘСЕКЕНІ
ҚАЛАЙ АЯҚТАДЫ?



БІР ҒАСЫР ТАРИХЫ БАР ҰЛТ БАСЫЛЫМДАРЫНЫҢ АТАСЫ



www.qazaq1913.com

QAZAQ

7 10497 93368 1

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ / № 40 (1352), 07.10.2026

 +7 (701) 505 48 48

 +7 (777) 797 77 88

 qazaq1913gazeti@gmail.com

 qazaq1913_

 qazaq gazeti

 qazaq1913

1913–1918 жылдары Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Міржақып Дулатұлы ыждағатымен газеттің Орынборда 266 саны шығып, большевизм теперішімен жабылды. 2006 жылы 22 наурызда Қоғабай Сәрсекеев Алматыда 267–ші санынан қайта жаңғыртты

→
03

КӨПТЕН КҮТКЕН
ҚУАНЫШ

ҚАЙТА ЖАҢҒЫРТУДАН ӨТКЕН ШУ ВОКЗАЛЫ
ПАЙДАЛАНУҒА БЕРІЛДІ



ФОТО: RAILWAYS.KZ

30

қыркүйекте Жамбыл облысының әкімі Ербол Қарашөкеев Шу қаласындағы қайта жаңғыртудан өткен тарихи теміржол вокзалының ашылу рәсіміне қатысты. Жаңғырту жұмыстары Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың теміржол вокзалдары мен олардың инфрақұрылымын жаңарту және абаттандыру жөніндегі тапсырмасы аясында жүзеге асырылды.

Жобаның жалпы құны 6 млрд теңгеден асады. Сонымен қатар, вокзал маңындағы аумақты абаттандыруға 524 млн теңге бағытталды. Жоба аясында вокзал ғимараты толық күрделі жөндеуден өткізіліп, инженерлік желілері жаңартылды. Ғимараттың ішкі және сыртқы әрлеуі заманауи талаптарға сәйкестендіріліп, тарихи нысанның сәулеттік келбеті жаңғыртылды. Күту залдары мен жолаушыларға қызмет көрсету орындары жаңа жабдықтармен қамтамасыз етілді.

Бұдан бөлек, ерекше қажеттіліктері бар азаматтар мен балалы жолаушылар үшін қолайлы жағдай жасауға басымдық берілді. Арнайы күту орындары қарастырылып, вокзалда кедергісіз орта қалыптастырылды.

Өңір басшысы бұл жоба Шу қаласы үшін ғана емес, Жамбыл облысының көлік инфрақұрылымын дамыту тұрғысынан да маңызды екеніне назар аударды.

ОТБАСЫ ТӘРБИЕСІ: БАЛА БОЙЫНДАҒЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ҚАЛАЙ ҚАЛЫПТАСАДЫ? → 05

→
02

ШИКІЗАТТАН ТЕХНОЛОГИЯҒА:

АСТАНА МЕН БЕРЛИН СЕРІКТЕСТІГІНІҢ ЖАҢА БАҒЫТЫ



TREFFEN MIT DEN WIRTSCHAFTSVERTEPERERN
30. September 2026, München



БИЗНЕС ӨКІЛДЕРІМЕН КЕЗДЕСУ
30 қыркүйек 2026, Мюнхен



ФОТО: AKORDA.KZ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2026 жылғы 28-30 қыркүйек күндері Германияға жасаған ресми сапары елдің екі бірдей ірі қаласында өтті. Берлинде Мемлекет басшысы Германия басшылығымен және іскер топтардың өкілдерімен жүздессе, ал Мюнхенде Баварияның бизнес қауымдастығымен технологиялар мен бірлескен жобаларды жүзеге асырудың келешегін талқылаған мазмұнды кездесу өткізді.

Сапардың осы екі негізгі нүктесін жалғап тұрған өзек – өзара сенім мен нақты уағдаластықтардан оларды іс жүзінде жүзеге асыруға дейінгі жол. Қол жеткізілген келісімдер Қазақстан мен Германия үшін қандай жаңа мүмкіндіктерге жол ашады? Екі ел арасындағы

серіктестікті жаңа деңгейге көтеретін бастамалар нақты жобаларға қалай ұласпақ? Бүгін осы сұрақтарға жауап іздейміз.

■ САУДА КӨЛЕМІНЕН ӨНДІРІС ТІЗБЕГІНЕ ДЕЙІН

Бүгінде Қазақстан мен Германия арасындағы талқылау тек сауда көлемімен шектелмейді. Күн тәртібінде шикізатты өңдеу, өнеркәсіптік кооперация, сенімді көлік дәліздерін дамыту, энергетика және білікті мамандар даярлау мәселелері тұр.

Астана мен Берлин арасындағы қарым-қатынастың экономикалық негізі берік. 2025 жылдың қорытындысы бойынша екі ел арасындағы тауар айналымы 4,4 млрд долларға жетті.

ҚЫЗДАР ЖАРАДЫ: ҚАЗАҚСТАН ӨЗБЕКСТАННАН ОЛЖАЛЫ ОРАЛДЫ → 07

«QAZAQ» ГАЗЕТІНЕ 2027 ЖЫЛҒА ЖАЗЫЛУ ЖҮРІП ЖАТЫР

Басылым аты	Индексі	Жазылу мерзімі	Жазылу бағасы			
			Қала		Ауыл	
			Жеке тұлға	Заңды тұлға	Жеке тұлға	Заңды тұлға
QAZAQ Жеке жазылушылар үшін	64048	6 ай	4 891,50		4 766,76	
		12 ай	9 783,00		9 533,52	
QAZAQ Кәсіпорындар мен ұйымдар үшін	14048	6 ай		7 571,70		5 936,76
		12 ай		15 143,40		11 873,52

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАН!

Енді «Qazaq» газетіне жазылу үшін бұрынғыдай кезектен көз ашпайтын «Қазпошта» бөлімшесіне барып, уақыт жоғалтпайсыз. Сіз ол үшін газеттің Kaspi Gold 4400 4302 2639 4614 картасына немесе +7 777 797 77 88 нөміріне қажетті ақшаны (12 айға – 9 800 теңге) аударсаңыз, аударған қаржыны растайтын түбіртек көшірмесін және аты-жөніңізді, ЖСН нөміріңізді, тұрғылықты мекенжайыңызды редакцияның WhatsApp +7 701 505 48 48 нөміріне жіберсеңіз жеткілікті. Содан кейін редакция қызметкері «Қазпошта» бөлімшесіне барып, аударған ақшаңызға Сізді газетке жаздыртады, түбіртеккі жібереді.

ҚР ҰЛТТЫҚ БАНКІНІҢ 2026 ЖЫЛҒЫ 9 ҚАЗАНҒА АРНАЛҒАН ВАЛЮТА БАҒАМЫ

EUR/KZT 509.99 USD/KZT 453.65 RUB/KZT 5.31 TRY/KZT 9.22 CNY/KZT 67.66 JPY/KZT 2.87 KGS/KZT 5.19

ҚЫРКҮЙЕКТЕ 93 АДАМ ЖЕМҚОРЛЫҚ БОЙЫНША КҮДІКKE ІЛІНДІ

ҮҚК Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс–қимыл қызметі 2026 жылғы қыркүйекте 106 сыбайлас жемқорлық құқықбұзушылықты тіркеген. Аяқталған істер бойынша келтірілген залал көлемі 3,7 млрд теңгені құрады.

Қылмыстық істер бойынша 93 адам күдікті деп танылды. Істердің басым бөлігі пара алу, ұрлық, алаяқтық, сондай-ақ лауазымдық өкілеттіктерін теріс және асыра пайдалану фактілеріне қатысты.

Бір ай ішінде тергеушілер 81 қылмыстық іс тергеуді аяқтаған. Оның 78-і сотқа жолданды.

ЕРЛАН ҚАРИН ДЖЕКИ ЧАНМЕН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КИНОЖОБАНЫҢ БОЛАШАҒЫН ТАЛҚЫЛАДЫ



ФОТО: AKORDA.KZ

Вице–Президент Ерлан Қарин халықаралық киножобаның түсірілім тобымен кездесті. Бұл туралы Ақорданың Баспасөз қызметі хабарлады.

Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша Вице-Президент Ерлан Қарин халықаралық киножобаның түсірілім тобы мүшелерімен кездесті. Кездесуге әлемге әйгілі режиссер әрі кино-актер Джеки Чан, сондай-ақ шетелдік және қазақстандық продюсерлер Эсмонд Рен, Рустем Омаров, Игорь Цай және Орынбасар Құдайбергенов қатысты.

– Кездесу барысында кинематография саласындағы халықаралық ынтымақтастықты дамыту мәселелері, сондай-ақ бірлескен киножобаларды одан әрі жүзеге асыру мүмкіндіктері талқыланды, – делінген хабарламада.

Ерлан Қарин Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың креативті индустрияны дамытуға және азаматтардың шығармашылық әлеуетін паш ету үшін жағдай жасауға ерекше көңіл бөліп отырғанын атап өтті.

Вице-Президент ірі халықаралық киножобалардың Қазақстанда түсірілуі отандық киноиндустрияның дамуына, жергілікті мамандардың кәсіби мүмкіндіктерін шыңдауға және халықаралық киноөндіріс үшін елімізді әлеуетті алаң ретінде танытуға ықпал ететінін айтты.

Кездесуде кино саласындағы жаңа технологияларды дамыту бағытына да ерекше назар аударылды. Ерлан Қарин Мемлекет басшысының шешімімен жарияланған быылғы Цифрландыру және жасанды интеллект жылында елордада Astana AI Film Festival өткенін жеткізді. Оған әлемнің 125 елінен 8 мың өтінім келіп түсті. Қатысушылардың ауқымы мен географиясы жағынан бұл фестиваль AI-киноға арналған әлемдегі ең ірі іс-шара ретінде танылды.

Кездесу соңында Ерлан Қарин Джеки Чанға Қазақстанға деген айрықша ықыласы үшін алғыс айтып, жобаға қатысушылардың алдағы шығармашылық жұмысына табыс тіледі.

«Қазақтың еңкейген кәрі, еңбектеген жасына түгелімен ой түсіріп, өлім ұйқысынан оятып, жансыз денесіне қан жүгіртіп, күзгі таңның салқын желіндей ширықтырған, етек-жеңін жиғызған «Қазақ» газеті болатын», – деп заңғар жазушы Мұхан, Мұхтар Әуезов жазғандай, 1913-1918 жылдары 267 нөмірі оқырман қолына тиген газеттің әр санында жарияланған мақалалар ұлттың жоғын жоқтады, мұңын мұңдады. Қазақы сөз, қазақы ой, қазақы таным, бәрі газеттің түпкі санасында сайрап, оқырманын жаңа кеңістікке жетеледі.

Газеттің бас шығарушысы Ахмет Байтұрсынұлымен бірге газеттің негізін Әлихан Бөкейхан мен Міржақып Дулатұлы қалады. Міржақып Ахметпен кезектесіп, газеттің әр нөміріне қол қойып отырса, соңғы нөмірлеріне Жанұзақ Жәнібеков (1899-1937) қол қойды. Басылымда сол кездегі ел өмірі, яғни елдің тұрмыс-тіршілігі, саяси-әлеуметтік жағдайы, мал-жан жайы (экономикасы мен демографиясы), дін, мәдени-ағарту тақырыптары қамтылып, бас бетіне ішкі-сыртқы маңызды мәселелер жөнінде бас мақала жарияланса, кейінгі беттеріне шағын мақалалар, өлең-жырлар басылды.

Тарихи газет 1918 жылы тоқтағаннан кейін оның жарық көрген сандары кешегі кеңес заманында жетпіс жылға жуық жабық қорда жатты. Тек еліміз азаттық алған тоқсаныншы жылдары ғана «Қазақтың» қазақпен қайтадан қауышуына мүмкіндік туды. Ең әуелі сол асыл текті Алаш арыстарының сарқытындай болған қазақтың қабырғалы қаламгері Қоғабай Сәрсекеевтің «Қазақ» газетін 268 нөмірінен бастап қайта шығарғаны (сонымен бірге «Айқапты» да) – ел өміріндегі елеулі оқиға болғаны анық.

Шүкір, бүгін «Қазақ» газетінің 1 351 саны шығып отыр. Мұның бәрі Сіздердің арқаларыңызда болды. Сондықтан, газетті 2027 жылы да қолдаңыздар демекпіл.

■ ӘР ҚАЗАҚТЫҢ ШАҢЫРАҒЫНАН «ҚАЗАҚ» ТАБЫЛСЫНШЫ, АҒАЙЫН!

1913 жылы Алаш арыстары – Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы мен Міржақып Дулатовтар негізін қалаған, 2006 жылы жазушы Қоғабай Сәрсекеев қайта жарыққа шығарған «Қазақ» газетіне 2023 жылы 2 ақпанда 110 жыл толғанын және Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың ұйытқы болуымен 2 ақпан – Ұлттық баспасөз күні болып белгіленгенінен хабардарсыз. Бұл «Қазақ» – сол «Қазақтың» заңды жалғасы. Өйткені, «Қазақты» тұңғыш шығарушылардың бірі әрі



ФОТО: AKORDA.KZ

ШИКІЗАТТАН ТЕХНОЛОГИЯҒА: АСТАНА МЕН БЕРЛИН СЕРІКТЕСТІГІНІҢ ЖАҢА БАҒЫТЫ

01-беттен

2026 жылдың қаңтар-шілде айларында тауар айналымы 2,57 млрд долларды құрап, 4,4 пайызға өсті. Қазақстан экспорты 15,3 пайызға артып, 840 млн долларға жетсе, импорт көлемі 1,73 млрд доллар болды. Соның нәтижесінде сауда тапшылығы шамамен 893 млн долларға дейін қысқарды. Яғни, сауда көлемі өсіп келеді. Сонымен қатар, оның құрылымы да біртіндеп өзгеруде. Қазақстан Германияға тек шикізат жеткізуші ел ретінде қалмай, ынтымақтастықты жаңа деңгейге шығаруды ұсынып отыр. Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың алға қойған міндеті де осыған саяды: ресурстарды барлау мен өңдеуден бастап, қосылған құны жоғары өнім өндіруге дейінгі тұтас өндірістік тізбектерді бірлесіп қалыптастыру. Келіссөздер барысында энергетика, машина жасау, химия өнеркәсібі, аграрлық сектор және цифрлық технологиялар секілді басым бағыттар да талқыланды.

Келіссөздер барысында Германия Президенті Франк-Вальтер Штайнмайер Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың екі ел арасындағы қарым-қатынасты дамытуға қосқан жеке үлесін атап өтіп, бұл сапар Қазақстан мен Германия байланысын сапалық тұрғыдан жаңа деңгейге көтеретініне сенім білдірді. Астана үшін жаңа деңгей – тек сауда көлемін ұлғайту ғана емес, сонымен қатар неміс компанияларының Қазақстан өнеркәсібін дамытуға ұзақ мерзімді негізде атсалысуын қамтамасыз ету. Бүгінде Қазақстанда Германияның қатысуымен құрылған мыңнан астам кәсіпорын жұмыс істейді. Неміс капиталы энергетика, құрылыс, агроөнеркәсіп, көлік және басқа да салаларға тартылған.

■ ЖЕРГІЛІКТІ ӨНДІРІСТІ ДАМУЫ БАҒЫТТАРЫ

Берлинде өзара сабақтас екі маңызды ұстаным айқын көрініс тапты. Біріншісі – Қазақстан Еуропамен стратегиялық ықпалдастықты жүйелі түрде нығайтып келеді. Екіншісі – Еуропамен байланыстарды кеңейту Қазақстанның дербес сыртқы саяси бағытына және өзге де ықпалды орталықтармен қалыптасқан сындарлы қарым-қатынасына сызат түсірмейді. Өртүрлі серіктестермен ашық әрі сындарлы диалог орната білу – Қазақстанның сыртқы саяси ұстанымының маңызды ерекшеліктерінің бірі болып қала береді.

Екіжақты қарым-қатынасты дамытудың жаңа тәсілі Қасым-Жомарт Тоқаевтың Мюнхенде өткіз-

ген келіссөздері барысында қол жеткізілген уағдаластықтардан көрініс тапты.

Алғашқы кездесу Siemens компаниясының басшылығымен өтті. Компанияның Қазақстанда жұмыс істеп келе жатқанына 30 жылға жуық уақыт болды. Ендігі кезеңде тараптар өнеркәсіпті цифрландыру, автоматтандыру, энергетика мен коммуналдық шаруашылықты жаңғырту, интеллектуалды инфрақұрылым және медициналық технологияларды дамыту мәселелерін талқылауда. Атап айтқанда, Siemens пен Silk Road Electronics компанияларының Qarmet кәсіпорнындағы жабдықтарды жаңғырту жобасы сөз болды.

Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстанның мақсаты тек жабдық сатып алумен шектелмейтінін ашық айтты. Елге өндірістік, инженерлік және сервистік қуаттарды қалыптастыру қажет. Яғни, Қазақстан технология мен өнімді тұтынатын нарық қана емес, жаңа құзыреттер қалыптасып, жұмыс орындары ашылатын, өндіріс ошақтары бой көтеретін серіктестік алаңына айналуы тиіс.

Linde компаниясымен ынтымақтастықтан да осы ұстанымның жалғасын көруге болады. Компания Қазақстанда жалпы құны 500 млн долларға дейін жететін жаңа жобаларды жүзеге асыруды жоспарлап отыр. Олардың қатарында Qarmet-пен бірлесіп Теміртауда ауа бөлу қондырғысын салу жобасы бар. Кездесу барысында мұнай-химия өнеркәсібі, сутегі инфрақұрылымы, көмірқышқыл газын ұстау және сақтау мәселелері де талқыланды. Ал, Aurubis компаниясының басшылығымен өткен кездесуде мыс шикізаты мен металл сынықтарын өңдеу, іпсеппеталдарды бөліп алу, қайта өңдеу және өндірістің кейінгі кезеңдерін жолға қою мәселелері сөз болды. Қысқасы, бұл үш компания үш түрлі бағытты айқындайды: Siemens – технология мен цифрландыру, Linde – өнеркәсіптік инфрақұрылым және жаңа энергетикалық шешімдер, Aurubis – шикізатты терең өңдеу.

■ ҚАЗАҚСТАН-БАВАРИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ФОРУМЫ ЕЛІМІЗГЕ НЕ БЕРЕДІ?

Президенттің Мюнхендегі сапары екіжақты ынтымақтастықтың тағы бір маңызды қырын айқындады. Бавария – Германияның қатардағы өңірі ғана емес, елдің ірі өнеркәсіптік әрі технологиялық орталығы. Сондықтан, Бавария Премьер-министрі Маркус Эдермен, Ландтаг төрайымы Ильзе

Айгнермен және Экономика, өңірлік даму және энергетика министрі Хуберт Айвангермен өткен кездесулердің тәжірибелік мәні зор.

Қазақстан тарапынан компаниялар арасындағы тікелей байланысты кеңейту, инвестициялық және технологиялық ынтымақтастықты жандандыру жөнінде ұсыныстар айтылды. Алайда, ең маңызды бастамалар Қазақстан-Бавария технологиялық форумында көтерілді. Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстанның алдына қойып отырған міндетті бәрынша түсінікті түрде тұжырымдады.

«Біздің мақсат-мұратымызды қарапайым формуламен көрсетуге болады: Баварияның технологиялары қолданылып, неміс сапасына сай Қазақстанда өндірілген өнім», – деп атап өтті Президент.

Осы формуланың әр жағында нақты бағыттар тұр: машина жасау, металлургия, электр техникасы, өнеркәсіпті автоматтандыру, роботтандыру, өндірісті цифрлық басқару, микроэлектроника және агроөнеркәсіп кешені.

Егер өндіріс пен технология екіжақты ынтымақтастықтың жаңа моделінің өзегіне айналса, Қазақстанға технологиялық компаниялар, инженерлік орталықтар, сервистік білімшелер, зерттеу ұйымдары мен инвесторлар бір ортада тоғыса алатын алаңдар қажет. Осы тұрғыдан алғанда, күн тәртібіне Alatau City жобасы шығады. Қазақстан шетелдік бизнеске тек нарық, шикізат немесе жекелеген өндіріс алаңын ғана емес, технология, зерттеу, өндіріс пен инвестиция тоғысатын жаңа кеңістік ұсынуда. Яғни, әңгіме технологияның идея мен ғылыми әзірлемеден бастап, нақты өндіріске еніп, дайын өнім ретінде нарыққа шығуына дейінгі бүкіл жолын қамтитын орта қалыптастыру туралы болып отыр.

Бұл ұстаным Қазақстанның Баварияға жасаған ұсыныстарымен де үндеседі. Атап айтқанда, Президент Bavarian Chips Alliance ұйымының қатысуымен серіктестік бағдарламасын іске қосуды, сондай-ақ Транскаспий бағыты бойында өнеркәсіптік және логистикалық хабар желісін дамытуды ұсынды. Сонымен қатар, Алматыда Бавария экономикасының өкiлдiгiн ашу туралы ұсыныс айтылды. Мұндай өкiлдiк тек Қазақстан нарығымен ғана емес, бүкіл Орталық Азия елдерінің нарықтарымен жұмыс істей алар еді.

■ АДАМ КАПИТАЛЫ

Бұл жүйенің толыққанды жұмыс істеуіне мүмкіндік беретін тағы бір маңызды фактор бар. Ол – адам капиталы. Германия Қазақстан үшін озық технологиялар мен заманауи жабдықтарымен ғана емес, мамандар даярлау жүйесімен де қызықты. Сапар барысында жоғары оқу орындары мен ғылыми ұйымдар арасындағы ынтымақтастыққа ерекше мән берілді. Өнеркәсіптік жобалар үшін мұның маңызы зор. Қазақстанда заманауи кәсіпорын келген жағдайда, оған инженерлер, операторлар, бағдарламашылар қажет болады.

2026 жылы Қазақстан мен Еуропалық одақ виза рәсімдерін жеңілдету жөніндегі келісімге қатысты келіссөздерде айтарлықтай ілгеріледі. Келіссөз жүргізуші тараптар келісім жобаларын әзірлеу жұмысын аяқтады.

■ ТОБЫҚТАЙ ТҮЙІН

Мемлекет басшысының Германияға жасаған үш күндік ресми сапары барысында Берлин мен Мюнхен Қазақстан-Германия қарым-қатынасының екі негізгі қырын айқындады. Біріншісі – өзара сенім мен күрделі халықаралық мәселелерді қоса алғанда, ашық саяси диалог. Екіншісі – ортақ экономикалық жұмыс. Мемлекет басшысы бұл үдеріске айқын бағыт-бағдар беріп отыр: Германия басшылығы мен бизнесінің назарын Қазақстанның мүмкіндіктеріне аудару, инвестицияны елдің индустриялық дамуымен сабақтастыру.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың Германияға ресми сапары тағы бір «үлкен құрылыстың» басталғанын аңғартады. Бұл жолы әңгіме тек инфрақұрылым жайында емес, өнеркәсіп пен технологияны жаңа деңгейге көтеруге туралы болып отыр. Оның өзегінде – Қазақстанның ресурстары мен мүмкіндіктерін Баварияның озық технологияларымен және неміс сапа стандарттарымен ұштастыру идеясы жатыр.

Нұрлайым ЖАҚЫПҚЫЗЫ

БАСПАСӨЗ — БАРШАҒА ОРТАҚ РУХАНИ ИГІЛІК

«ҚАЗАҚ» ГАЗЕТІНІҢ БАС РЕДАКТОРЫ ҮНДЕУ ЖОЛДАЙДЫ



газеттің жауапты хатшысы болған Міржақып Дулатовтың қызы Гүлнар Міржақыпқызы көзі тірісінде тарихи басылымды мойындап, қолына ұстағанда, үйіне әкесі кіріп келгендей әсерде болғанын өз естелігінде жазды.

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы «Газет – халықтың көзі, құлағы һәм тілі» деп басталатын мақаласын «...адамға көз, құлақ, тіл қаншалықты керек болса, халыққа да газет соншалықты керек. Газеті жоқ жұрт басқа газеті бар жұрттардың қасында құлағы жоқ керең, тілі жоқ мылқау, көзі жоқ соқыр секілді» деп түйіндейді. Осыдан-ақ қоғамның тыныс-тіршілігінде бұқаралық ақпарат құралдарының алатын орны ерекше екенін ұғынуға болады.

Рас, кез келген басылымның қолдаушысы да, тірегі де тұрақты оқырман екені анық. Сондықтан, баршаңызды «Қазақ» газетіне 2027 жылға жазылуға шақырып, «Әр

қазақтың шаңырағынан «Қазақ» табылсыншы» деп үндеу тастаймыз, ағайын!

■ XX ҒАСЫРДА АТЫМТАЙ ЖОМАРТТАРДЫҢ ҚАРЖЫЛАЙ КӨМЕГІМЕН «ҚАЗАҚ» ГАЗЕТІН ҰЛЫ ДАЛАҒА ТАРАТЫП ЕДІ...

Осыдан 113 жыл бұрын Әлекең, Ақаң, Жақаң газетті ұйымдастырып, шығарушылар сапында тұрды. Алайда, сол қиын-қыстау дәуірдің өзінде басылымның дер кезінде шығып, қара орман қазағының қолына жетіп отыру үшін де үлкен қаражат керек болғаны анық. Бүгінгі тілмен айтсақ, демеушілері, қолдаушылары болған. Несін жасырамыз, тап сол қоғамдағы қаражат тапшылығын қазір де көріп отырған жайымыз бар.

Езілген елдің жоқтаушысы болған газет XX ғасырда

қандай жомарт жандардың қаржылай көмегімен шыққандығына осы арада дәлелдер келтіре кетейік. Сол дәуірдің өзінде дәулетімен ұлтқа қызмет ету жолында аттары шыққан қазақтың ақ жүрек қалталы азаматтарының көбі газеттің жарық көруіне септігін тигізген. Бұл көмектерін әрқайсысы әр уақытта жіберген еді. Біз олардың бәрін жарияламасақ та, мүмкіндігінше біразының аты-жөндерін жариялауға тырыстық.

«Көмек берушілер: Есенқұл қажы Маманұлы – 100 сом, Еменқұл қажы жамағаты – 100 сом, Тәңірберген қажы Тұрысбекұлы – 429 сом, Айтмұхамбет Тұрысбекұлы – 100 сом, Қожа Ахмет Маманұлы – 50 сом, Құдайберген Тұрысбекұлы – 50 сом, Егеубек Жиенбайұлы – 10 сом, Ғ.Әлібекұлы – 150 сом, Хұсайын Үкенұлы – 25 сом, Жолымбет Тұрымбетұлы – 25 сом, Ернарар Жауқаشارұлы – 20 сом, Нығметолла Күзембайұлы – 15 сом, Нұғман Қанатабайұлы – 5 сом, Өмірәлі Пәнтешұлы – 5 сом, Тілеген Бадырақұлы – 5 сом. Барлығы – 1 274 сом» деп газет басқармасы алғысын білдірген еді.

Енді тарихи дерекке жүгінсек, газет патшалық саясатқа қарсы мақалалар жариялағаны үшін төрт-бес мәрте үлкен айыппен тоқтатылған. Сондай қысылтаяң кездерде оның қайта ашылуы үшін төленетін қаржыны (әр кездері 50, 1 500, 2 000, 3 000, 4 550 сом айыппұл тағылған) ұлтымыздың ауқатты ақ жүрек азаматтары төлегені тарихта таңба басқандай етіп анық жазылды.

Сол Алаш қайраткерлері Атымтай Жомарттардың қаржылай демеушілігімен ата басылымды Ұлы далаға таратып еді...

Иә, қиын-қыстау шақта халқына пана болып, бейбіт заманда ақыны мен батырын әспеттеп, төбесіне көтерген қазақтың қалталы азаматтары әр кезеңде болған. Өнерлісін еркелете төбесіне көтеріп, білімдісін жасына қарамай төрге оздыратын бабаларымыз рухани байлықтың бағасы өзге дүниеден басым екенін о бастан-ақ терең түсінген. Бабадан жалғасқан осы дәстүрді ары қарай дамытып, қазақ руханиятының дамуына атсалысқысы келетін жандар болса, хабарласыңыздар!

Әдетте, қазақшыл болу бар да, сол қазақтың қамын ойлау, өзінді сөзбен емес іспен көрсету тағы бар. Ал, тұғырлы тұлға топқа емес, ең алдымен ұлтқа қызмет етуді ойласа керек. Ендеше, ертеңгі ұрпақ та осындай мәрттік пен жасылықтан кенде болмайтындығына кәміл сенеміз!

Жасұлан МӘУЛЕНҰЛЫ,
«Қазақ» газетінің бас редакторы

Индира
БІРЖАНСАЛ

■ СТУДЕНТТЕРДІ ҚАБЫЛДАУ РӘСІМІН
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖҮРГІЗДІ

Ауқымды жиынға ҚазҰУ Басқарма төрағасы – Ректор Жансейіт Түймебаев, Алматы қаласы Жас-тар саясаты басқармасының басшысы Азиз Каж-денбек, Қытай, Ресей, Өзбекстан және Қырғызстан жоғары оқу орындарының басшылары мен про-фессорлары қатысты. Салтанатты кешті универси-тет басшысы Жансейіт Қансейітұлы ашып, жаңа оқу жылын бастаған бірінші курс студенттеріне ақжол тіледі. Ректор өз сөзінде жастардың білім алуы мен кәсіби қалыптасуымен қатар, азаматтық жауапкер-шілігінің де маңызды екенін атап өтті.

– Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев: «Әділетті, қауіпсіз, озық және таза Қазақстанды құру – баршамыздың қастерлі парызымыз. Осы жолда бәріміз белсенді жұмыс істеуіміз керек. Бәріміз адал, шыншыл және жауапты да болуымыз қажет», – деп нақты бағыт берді. Сондықтан, бүгінгі жас азаматтың бойында терең біліммен қатар, заңды құрметтеу мен жауапкершілік мәдениеті қалыптасуы тиіс, – деп пікір білдірді ректор.

Жансейіт Түймебаев университеттің халық-аралық деңгейдегі көрсеткіштеріне тоқталып, ҚазҰУ қалашығын дамыту бағытында атқарылып жатқан жұмыстарды атап өтті. Бүгінде студенттер үшін ғылыми ізденіс пен технологиялық жобаларды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін жаңа нысандар бой көтеріп, олардың қатары толығып келеді. Атап айтқанда, Farabi Hub, Суперкомпьютер орталығы, Қазақстан-Сингапур кванттық технологиялар орта-лығы, Farabi Robotics, Цифрлық технологиялар және робототехника институты – жас зерттеушілер үшін жаңа мүмкіндіктер кеңістігі.

– Бүгіннен бастап сіздердің өмірлеріңізде жаңа, жарқын белес басталды. ҚазҰУ сіздерге әлемдік деңгейдегі білім мен зерттеу мүмкіндіктерін ұсынып отыр. Шет тілдерін үйреніп, заманауи стартаптар құрып, цифрлық әлемнің тек тұтынушысы емес, жа-ратушысы болу маңызды, – деді университет бас-шысы.

Бұл сөздің астарында бүгінгі студентке қойылар талап та, университеттің жастарға ұсынар мүмкіндігі де қатар көрінеді. Жасанды интеллект дамыған кезеңде дайын дүниені пайдаланушы болу жеткіл-сіз. Ең бастысы – жаңа білім мен технологияны игеріп, одан ел қажетіне жарайтын дүние жасай білу.

Салтанатты рәсімде бірінші курс студенттері де сөз алды. Омбы филиалының студенті Оль-га Назарова, Бішкек филиалының білім алушысы Дастан Тәжиев және шетелдік студенттер өз ой-ларын ортаға салды. Бұл көрініс ҚазҰУ студент-терінің құрамындағы халықаралық сипаттың да кеңейіп келе жатқанын көрсетті. Университеттің Қырғызстан мен Ресейдегі филиалдарындағы жас-тармен қатар, Қытай Халық Республикасындағы Солтүстік-Батыс политехникалық университеті филиалының және Солтүстік Кавказ федералдық университеті студенттерінің шараға қатысуы ортақ білім кеңістігінің ауқымын аңғартты. Жастардың бір шаңырақ астында бас қосуы түрлі елден келген білім алушылардың бір-бірімен тәжірибе алмасуы-на, жаңа мәдени орта қалыптастыруына жол аша-ды. Мұндай ортада университет тек маман даяр-лайтын орын емес, түрлі көзқарас пен мәдениетті тоғыстыратын білім ордасына айналады.

■ ӨНЕРМЕН ӨРІЛГЕН СТУДЕНТТІК ӨМІР

Салтанатты кештің мазмұны ғылыми және ресми сипатпен ғана шектелген жоқ. Студенттер дайындаған концерттік бағдарламада жастардың шығармашылық әлеуеті де көрініс тапты. «Ретро», «ЖИ, ғылым, инновация», «Таза Қазақстан», «Кітап оқитын ұлт» тақырыптарындағы хореографиялық-



ЖИ ДӘУІРІНДЕГІ ЖАҢА БУЫН

ЖАҢА ОҚУ ЖЫЛЫНДА ҚАЗҰУ-ҒА 8 117 БІЛІМ АЛУШЫ ҚОСЫЛДЫ

Білім жолына жасалған алғашқы қадамның салмағы әрдайым бөлек. Кеше ғана мек-теп қабырғасында жүрген жас үшін университет есігін ашу – өз болашағының бағытын айқындайтын маңызды кезең. Осы табалдырықтан аттаған сәттен бастап оның алдын-да тың мүмкіндікпен бірге үлкен жауапкершілік те тұрады. Өйткені, бүгінгі студент елдің ер-теңіне ықпал ететін жаңа буын. Ал, бүгінгі білім кеңістігі кешегіден мүлде бөлек. Ғылым мен технология қарыштап, жасанды интеллект күнделікті өмірдің ғана емес, білім мен зерттеу-дің де ажырамас бөлігіне айналып келеді. Мұндай кезеңде университеттің міндеті – дайын білімді ұсынумен шектелмей, ізденетін, ойлайтын, жаңалық жасайтын тұлға қалыптастыру. Осы өзгерістің айқын көрінісі Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде өткен бірінші курс білім алушыларын студенттер қатарына қабылдау рәсімінен де аңғарылды. Қара шаңыраққа жаңа қосылған мыңдаған жасты қарсы алу дәстүрлі салтанатпен қатар, жа-санды интеллект пен заманауи технологиялар мүмкіндігін ұштастырған мазмұнмен өрілді. Бұл жаңа оқу жылының басталуынан гөрі кеңірек мәні бар, білімнің жаңа дәуіріне жасалған алғашқы қадам еді.

музыкалық композициялар ұсынылды. Бұл қойы-лымдардың өзінен бүгінгі студенттік өмірдің маз-мұны аңғарылады. Бір жағында уақыт сынынан өткен өнер мен дәстүр, екінші жағында жасанды интеллект, ғылым, инновация. Ал, олардың арасын жалғап тұрған ортақ арқау – білімді, мәдениетті, жаңашыл ұрпақ қалыптастыру идеясы. Кеш соңын-да қазақ эстрадасы жұлдыздарының өн шашуы ұйымдастырылып, мерекелік жиын жастардың би кешіне ұласты.

■ ҚАРА ШАҢЫРАҚҚА ҚОСЫЛҒАН ЖАҢА БУЫН

Жаңа оқу жылында ҚазҰУ-дың студенттер қатары 8117 білім алушымен толықты. Олардың 6236-сы бакалавриатқа қабылданса, 1167 жас ма-гистратурада, 462 зерттеуші докторантурада білім алуға мүмкіндік алды. Биылғы қабылдаудың тағы бір ерекшелігі – талапкерлер арасындағы жоғары жетістіктер иелерінің үлесі. Университет табал-дырығын аттағандардың қатарында 674 «Алтын белгі» иегері бар. Сонымен бірге республикалық

және халықаралық жарыстарда жеңіске жеткен 58 жас ҚазҰУ студенті атанды.

ҚазҰУ-да өткен қабылдау рәсімінің жасанды интеллектпен ұштастырылуы да осы жаңа кезеңнің сипатын аңғартты. Білім беру кеңістігі өзгеріп жатыр. Университеттің ғылыми-технологиялық мүмкіндік-тері кеңейіп келеді. Ендеше бүгінгі студенттен де соған сай ойлау, іздену және жаңалық жасау талап етіледі. Қара шаңыраққа енді ғана қадам басқан мыңдаған жастың алдында үлкен мүмкіндік тұр. Оның бірі әлемдік деңгейдегі білімге қол жеткізу болса, екіншісі сол білімді ел игілігіне жарату. Өйткені, университеттің қадірі оның қабырғасында қанша жастың білім алғанымен ғана өлшенбейді. Оның шынайы биігі сол ортадан шыққан ұрпақтың ғылымға, қоғамға, ел болашағына қосқан үлесімен айқындалады.

Бүгін ҚазҰУ табалдырығын аттаған жаңа буын үшін студенттік шақтың алғашқы парағы ашылды. Ендігі міндет – сол парақты біліммен, ізденіспен, еңбегімен және елге қызмет ететін нақты іспен тол-тыру.

1 қазанда Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Ұлттық ғылым академиясында «Кас-пий теңізі: проблемалары, келешегі және орнықты даму мүмкіндіктері» атты халықаралық конферен-ция өтті. Іс-шара Қазақстан-Неміс университетімен бірлесіп, Германияның академиялық алмасу қызметі (DAAD) мен Ханнс Зайдель қорының қолдауымен ұйымдастырылды.

ТЕҢІЗДІҢ ТАҒДЫРЫН ТАЛҚЫЛАУ ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНДА КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ БОЛАШАҒЫНА БАҒЫТТАЛҒАН ҒЫЛЫМИ ШЕШІМДЕР ТАЛҚЫЛАНДЫ



Конференция Қазақстан мен өзге елдердің ғалымдарын, сарапшыларын, мемлекеттік органдардың, халықаралық ұйымдар мен бизнес өкілдерін бір алаңға тоғыстырды. Талқылаудың негізгі өзегіне Каспий теңізі деңгейінің төмендеуі, климаттың өзгеруі, су ресурстары мен биоалуантүрліліктің жай-күйі, сондай-ақ олардың өңірдің экологиялық қауіпсіздігіне, ин-фрақұрылымына, энергетикасына, көлік саласы мен экономикасы-на әсері арқау болды.

Конференцияны ашқан Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы ҚР Ұлттық ғылым академиясының президенті Ақыл-бек Күрішбаев жүйелі шешімдер әзірлеу үшін ғылыми әлеуетті біріктірудің маңыздылығын атап өтті.

«Каспий деңгейінің төмендеуі, климаттың өзгеруі, су ресурста-ры мен биоалуантүрліліктің жай-күйі экологиялық қауіпсіздікке, жағалау инфрақұрылымына, энергетикаға, көлікке, экономикаға және миллиондаған адамның өмір сүру сапасына тікелей әсер етеді. Бұл сын-қатерлер жекелеген салалар мен мемлекеттік ше-каралар аясынан шығып отыр. Сондықтан, олар бірлескен ғылыми тәсілдер мен келісілген шешімдерді талап етеді», – деді Ақылбек Қажығұлұлы.



ҚР ҰҒА президенті Каспий мәселелері бойынша жұмыстың үш негізгі бағытын айқындады. Біріншісі – жасанды интеллект, спутниктік деректер және геоақпараттық технологияларды пайда-лана отырып, теңіздің жай-күйін мониторингтеу мен болжаудың бірыңғай жүйесін құру. Екіншісі – су теңгерімінің ғылыми негіздел-ген сценарийлерін әзірлеу және жағалау аумақтарын өзгерістерге бейімдеу. Үшіншісі – Каспий экожүйесі мен биоалуантүрлілігін сақтауға бағытталған бірыңғай ғылыми бағдарлама қалыптастыру.

Осы бағытта ҚР ҰҒА-ның су ресурстарын кеңістіктік-уақыттық талдау мен басқаруға арналған DeerBas интеграцияланған ин-теллектуалдық платформасын әзірлеу жөніндегі жұмысы танысты-рылды. Платформа аясында қалыптасқан тәсілдерді алдағы уақытта Каспий өңірінің жіндеттеріне бейімдеп қолдануға мүмкіндік бар.

Конференция барысында «жер – су – энергия – биоалуантүр-лілік Nexus» қағидатына негізделген пәнаралық зерттеулерді дамытуға да ерекше назар аударылды. Бұл тәсіл табиғи ресурс-тарды, энергетиканы, шаруашылық дамуды және экологиялық тұрақтылықты өзара тығыз байланысты біртұтас жүйе ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Алғаш рет Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Ұлттық ғылым академиясының басқаруымен Қазақ ұлттық аграр-лық зерттеу университетінің (KazNARU) базасында Қазақстан-Неміс NEXUS институты ашылды. Бірегей ғылыми-білім беру алаңы шетелдік серіктестер – Қазақстан-Неміс университеті және Ханнс Зайдель қорымен тығыз ынтымақтастықта құрылды.

Институттың негізгі миссиясы – су ресурстарын басқару және климаттың өзгеруі салаларында жоғары білікті мамандар даяр-лау, сондай-ақ ғылыми жобаларды жүзеге асыру. Сонымен қатар, NEXUS базасында Германияның озық тәжірибесін ескере оты-рып, су секторын цифрландыру жөніндегі өңірлік бағдарлама іске қосылады. Бұдан бөлек, бүкіл Орталық Азия үшін трансшекаралық су ресурстарын үйлестірудің тиімді моделін әзірлеу көзделіп отыр.

Халықаралық конференция жұмысына Қазақстан-Неміс уни-верситетінің, дипломатиялық корпус пен халықаралық қорлардың өкілдері, сондай-ақ Германия, Финляндия және Қазақстанның жетекші сарапшылары қатысты.

2 қазанда конференция практикалық воркшоппен жалғасты. Оның қорытындысы бойынша Каспий теңізінің экожүйесін сақтау және қалпына келтіру жөніндегі ғылыми негізделген ұсынымдарды қамтитын талдамалық жазба әзірленді.

Халықаралық конференция ғылыми ынтымақтастықты нығай-туға, Каспий теңізін ұзақ мерзімді перспективада сақтауға және бүкіл өңірдің орнықты дамуын қамтамасыз етуге бағытталған нақ-ты әрі қолданбалы шешімдерді әзірлеудің маңызды алаңына ай-налды.

ҚР Ұлттық ғылым академиясының Баспасөз қызметі



КӨПТЕН КҮТКЕН ҚУАНЫШ

ҚАЙТА ЖАҢҒЫРТУДАН ӨТКЕН ШУ ВОКЗАЛЫ ПАЙДАЛАНУҒА БЕРІЛДІ



Теміржол – елдіктің күретамыры. Шу – тарихымыздың темірқазығы. 1989 жылы пайдалануға берілген бұл нысан алғаш рет күрделі жөндеуден өтіп отыр. Президенттің тапсырмасы аясында облысымыздағы Тараз, Шу, Түрксіб, Отар және Боранды станцияларындағы бес теміржол вокзалын жаңғырту жұмыстары жүр-гізілуде. Жобалардың жалпы құны 14,1 млрд тең-гені құрайды. Бұған дейін жерлестеріміз Жуалы ауданындағы жаңғыртудан өткен Боранды беке-тінің және ғасырға жуық тарихы бар Т. Рысқұлов ауданындағы «Түрксіб» вокзалының жаңарған келбетіне куә болды. Тараз бен Отар вокзалдары да жаңғырту бағдарламасына енгізілді. Осындай маңызды жобаларды қолдап, еліміздің, оның ішін-де өңірлердің көлік инфрақұрылымын дамытуға ерекше көңіл бөліп отырған Мемлекет басшысына облыс жұртшылығы атынан шынайы алғысымды білдіремін, – деді Ербол Шырақбайұлы.

Облыс әкімінің айтуынша, Шу қаласының еліміздің теміржол саласында өзіндік орны бар. Қалада 20-дан астам теміржол мекемесі шоғыр-ланған. Мұнда мыңнан астам теміржолшы еңбек етеді.

– Шу – болат жолмен тағдыры біте қайнасқан шаһар. Әйгілі «Шу – Мойынты» теміржол желісі-нің құрылысына қатысқан ардагерлер мен осы салада ұзақ жылдар бойы маңдай терін төккен теміржолшылар қаланың тарихын қалыптастырып,



кейінгі ұрпаққа өнегелі жол қалдырды, – деді ай-мақ басшысы.

Жаңғыртылған вокзалдың ашылу рәсіміне те-міржол саласының ардагерлері, еңбек ұжымда-рының өкілдері және қала тұрғындары қатысты.

Айта кетейік, ауданы 8 141,03 шаршы метрді құрайтын бес қабатты вокзал ғимараты жаңарды. Қасбет, шатыр, ішкі үй-жайлар, инженерлік жүйе-лер, перрон және вокзал аумағы өзгерді. Қасбеті травертинмен, жертелесі – қазақстандық мәрмәр плиткамен қапталған. Ішінде заманауи жанбай-тын материалдар, дыбыс өткізбейтін төбелер және тозуға төзімді еден жабындары қолданылды. Вок-зал 1-класқа жатады.

Орташа тәуліктік жолаушылар ағыны шамамен 1591 адамды құрайды. Станция арқылы Шуды Бурабай курортымен, Алматы, Астана, Семей, Маңғыстау, Ақтөбе, Шымкент, Түркістан, Тараз, Орал, Атырау, Қостанай, Көкшетау, Қызылорда, Петропавл мен Сарыағаш қалаларымен, сондай-ақ Ресеймен, Қырғызстанмен және Өзбекстанмен бай-ланыстыратын 48 жолаушылар пойызы өтеді.

Жоба «Қазақстан темір жолы» ұлттық компа-ниясының өз қаражаты есебінен Қазақстан Респуб-ликасының Үкіметі, Көлік министрлігі, «Самұрық-Қазына» АҚ және Жамбыл облысы әкімдігінің қолдауымен іске асырылды.

Жасұлан МӘУЛЕНҰЛЫ

ЖЕТІСУ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ ЕҢБЕК НАРЫҒЫНА ҚАЖЕТТІ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУ МӘСЕЛЕСІ ТАЛҚЫЛАНДЫ



І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінде «Мамандығым – болашағым» жобасы аясында «Өңірлік кадрларға қажеттілік картасы негізінде білім беру шешімдерін әзірлеу» тақырыбында әдістемелік семинар өтті. Іс-шараға Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығының, облыс әкімдігінің, білім және жұмыспен қамту басқармаларының өкілдері, университет басшылығы, жұмыс берушілер, колледждер мен өңір ұйымдарының өкілдері қатысты.

Семинарды Жетісу университетінің Басқарма Төрағасы – Ректоры Ермек Бөрібаев ашып, қатысушыларға сәттілік тіледі. Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығы директорының орынбасары Олжас Сәкенов Жетісу университеті жобалық офисті алғашқылардың бірі болып ашып, өңірлік кадрларға қажеттілік картасын бірінші болып әзірлегенін атап өтті. Ол университет пен облыс әкімдігіне көрсеткен қолдауы үшін алғыс айтып, жобаны іске асыруға үлес қосып жүрген мамандарға ризашылығын білдірді. Жетісу облысының жұмыспен қамтуды үйлестіру және әлеуметтік бағдарламалар басқармасының басшысы Ермек Мизамбаев өңірдің еңбек нарығындағы қазіргі және перспективалық кадр қажеттілігіне тоқталды. Оның айтуынша, тау-кен өндірісі, өнеркәсіп, энергетика және өндірістік жабдықтарды пайдалану бағыттарында білікті мамандарға сұраныс артып отыр. Осы орайда қажетті техникалық мамандарды даярлау көлемін ұлғайтып қана қоймай, олардың кәсіби құзыреттерін еңбек нарығының нақты талаптарына сәйкестендіру маңызды.



Семинар барысында Жетісу облысы Кәсіпкерлер палатасының төрағасы Дәурен Онолбаев жұмыс берушілердің жас мамандарға қоятын талаптары туралы баяндама жасады. Ол маман даярлауда теориялық біліммен қатар практикалық дағдылардың маңызына тоқталып, білім беру ұйымдары мен жұмыс берушілер арасындағы байланысты одан әрі күшейту қажеттігін атап өтті.

«Мамандығым – болашағым» бағдарламасы офисінің басшысы Марина Скиба өңірлік кадрларға қажеттілік карталары мен жаңа мамандықтар атластары негізінде білім беру бағдарламаларын трансформациялау бағыттарын таныстырды. Ол кәсіби ортадағы өзгерістерді жүйелі талдау, перспективалық мамандықтар мен заманауи құзыреттерді айқындау және оларды білім беру бағдарламаларына енгізу тетіктері бойынша жүйелі баяндама жасады.

Семинар барысында панельдік пікірталас пен топтық жұмыстар өткізіліп, білім беру бағдарламаларын еңбек нарығының сұранысына сай жаңарту, жұмыс берушілермен байланысты күшейту, өзекті мамандықтар мен жаңа құзыреттерді ескеру мәселесі талқыланды. Жиын қорытындысы бойынша аймаққа қажетті мамандарды даярлау, жаңа оқыту бағыттарын қалыптастыру және білім беру жүйесін нарық талабына бейімдеу жолдары ұсынылды.

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің Баспасөз қызметі

Қазақ радиосын үзбей тыңдаймын. Бас-аяғы жұмыр кезекті хабар республикамызды ширек ғасырға жуық басқарған Дінмұхаммед Қонаевқа арналыпты. Қала, көше, мектептерге есімінің берілуі әбден құптарлық.

Есіме біреуді-біреу біліп болмайтын аласапыран, қыын-қыстау кезеңде елімізге жетекшілік еткен, қазақ-тан шыққан тұңғыш бірінші хатшы Жұмабай Шаяхметов оралды. Әлі күнге дейін мемлекет қайраткеріне лайық құрмет көрсетілмей, ұлықталмауының себеп-салдарына қанша үңілгенмен, шешуін таппаған жұмбақ сияқты. Оның халыққа сіңірген орасан еңбегін бір шолып өтейікші.

Жүмекең Мәскеудегі Н.Нариманов атындағы Шығыс институтында оқыған. 1946 жылы сәуірде Қазақстан Компартиясы Орталық комитетінің бірінші хатшысы болып сайланып, осы жылы оның тікелей қолдауымен Қазақ КСР Ғылым академиясы, кейін Қыздар педагогикалық институты ашылып, толық мемлекет қамқорлығында болды. 1951 жылы республикалық партия съезінде қазақ әйелдерін басшылық жұмысқа кеңінен тартуға нақты тапсырма бергенін көпшілік біле бермейді. Қ.Сәтпаев пен Д.Қонаевты жанына жақын тартып, ұлттық кадрлар резервін қалыптастыруға ерекше еңбек сіңірді. Көптеген қазақ жастары Мәскеу мен Ленинградта оқыды. Жүздеген зауыттар мен фабрикалар тұрғызылып, мыңдаған шақырым темір жол төселді. Қазақстан артта қалған елден аграрлық-индустриялық республикаға айнала бастады. Ол – 1950 жылы КСРО-ның «Бейбітшілік туралы» заңына қол қойған алғашқы қазақ.

«Партияная жизнь» журналы 1947 жылы кезекті сандарының бірінде «За последние годы выросли кадры

Тұрмыстық зорлық-зомбылық – бір күнде пайда болатын құбылыс емес. Ол кейде жылдар бойы қалыптасқан қорқыныштан, психологиялық қысымнан, экономикалық тәуелділіктен және қоғамның «отбасының ішкі мәселесі» деген түсінігінен тамыр алады. Сондықтан, әйелді зорлықтан қорғау тек жазалаумен шектелмей, оның қауіпсіздігін, психологиялық жағдайын және әлеуметтік тұрғыдан қайта аяққа тұруын қамтамасыз ететін кешенді жұмысты қажет етеді.

■ МАХАББАТТАН – ЗОРЛЫҚҚА

Айсұлу Жансейітова (*есімі өзгертілген*) есімді бойжеткен бала кезінен өзі қалаған менеджмент мамандығы бойынша жоғары білім алып, өзіне ұнайтын саланың маманы болуды армандайды. Сөйтіп, сол арманына жетіп, жоғары білім алған соң, өзі сүйген азаматқа тұрмысқа шығады. Алғашқы жылдары жас отбасының өмірі көп отбасындай қалыпты өтеді. Жолдасы қамқор, жанашыр көрінеді. Болашаққа бірге жоспар құрып, шаңырақ көтерген екі жастың бақытты өмір сүретініне сенім мол еді.

Алайда, уақыт өте келе жолдасының мінез-құлқында өзгеріс байқала бастайды. Әуелі көңіл көтеру үшін ғана ойнайтын казино біртіндеп оның өмірінің ажырамас бөлігіне айналады. Құмар ойынға әуестік күшейген сайын отбасындағы қаржылық қиындықтар да көбейеді. Қарыз, ашу-ыза, ұрыс-керіс жиілеп, ерлі-зайыптылардың арасындағы бұрынғы сенім мен тыныштық бұзыла бастайды.

Кейін бұл жағдай психологиялық қысымға ұласады. Жолдасының ашуға беріліп, әйелін кемсітуі, қорқытуы, оның жүріс-тұрысын бақылауы күнделікті өмірдің бір бөлігіне айналады. Бір кездері өзі сүйіп, болашағын бірге елестеткен адамды осындай қырынан көру оған ауыр тиді. Соған қарамастан, отбасының бұзылмауын, балаларының әкесіз қалмауын ойлаған әйел жағдайдың түзелуін күтеді.

Бұл – тұрмыстық зорлық-зомбылықтың бір мысалы ғана. Мұндай оқиғалардың барлығы бірден күш қолданудан басталмайды. Кейде оның алғашқы белгілері қызғаныш, бақылау, кемсіту, қаржыны шектеу немесе қорқыту түрінде байқалады. Ал, құмар ойын, ішімдікке тәуелділік және қаржылық қиындықтар отбасындағы шиеленісті одан әрі күшейтуі мүмкін.

■ ӘЙЕЛ НЕГЕ ҮНДЕМЕЙДІ?

Тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы сөз болғанда, қоғамда жиі қойылатын сұрақтың бірі – әйелдің неге ұзақ уақыт бойы зорлыққа шыдап жүретіні. Алайда, бұл сұрақтың жауабын тек оның жеке таңдауынан іздемеу керек. Бұл үрдіс мәселенің әлеуметтік және психологиялық себептерін назардан тыс қалдырады.

Зорлық көрген әйелдің жағдайын сырттай бақылаған адамға «үйден кетіп қалу» ең қарапайым шешім болып көрінуі мүмкін. Бірақ, шын мәнінде, мұндай шешімге бірқатар фактор әсер етеді. Әйелдің тұрақты табысының болмауы, баспана мәселесі, балалардың жағдайы, туыстарының қолдауының жеткіліксіздігі, зорлық көрсетушінің қысымы және ұзақ уақыт қалыптасқан психологиялық тәуелділік – оның нақты таңдау мүмкіндігін шектейтін себептердің бірі.

Кей жағдайда әйел полицияға жүгінуге дейін бірнеше жыл бойы психологиялық қысымға ұшырауы мүмкін. Әуелі күйеуінің қызғанышын қамқорлық деп қабылдауы ықтимал. Кейін оның кіммен сөйлесетініне, қайда баратынына, қандай киім киетініне араласу басталады. Қаржыны бақылау, туыстарынан оқшаулау, кемсіту мен қорқыту қосылады. Физикалық күш қолдану осы үдерістің кейінгі кезеңінде пайда болуы мүмкін.

Мұндай жағдайда әйелдің бойында «жағдайды өзгерте алмаймын» деген түсінік қалыптасуы ықтимал. Сондықтан, жәбірленушінің арызын кейін қайтарып алуы немесе зорлық көрсетушімен қайта бірге тұруы әрдайым оның мәселені түсінбейтінін білдірмейді. Керісінше, бұл оның әлеуметтік және психологиялық тұрғыдан қаншалықты күрделі жағдайда тұрғанын көрсетеді.

■ ПОЛИЦИЯ НАЗАРЫНДА

Облысымызда әйелдерге қатысты тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі полиция мамандарының үнемі бақылауында. Соңғы жылдары бұл бағыттағы профилактикалық жұмыстар күшейтіліп, зорлық-



КОЛЖАЙ АЙНҒА ҚАЙРАЛЫҚ

ҮЙДЕГІ ҮНСІЗДІК: ӘЙЕЛДІ ЗОРЛЫҚТАН КІМ ҚОРҒАЙДЫ?

зомбылықты ерте кезеңде анықтауға басымдық беріліп келеді.

Облыстық Полиция департаменті Қоғамдық қауіпсіздік басқармасы Отбасылық тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күрес бөлімінің аға инспекторы, полиция майоры Индира Жүсіпованың айтуынша, жыл басынан бері полиция департаментіне әйелдерге қатысты тұрмыстық жанжалдар мен зорлық-зомбылық фактілері бойынша 4 447 өтініш пен хабарлама түскен. Әрбір хабарлама белгіленген тәртіппен қаралып, жағдайдың мән-жайына қарай құқықтық баға берілген.

– Түскен хабарламалардың барлығы бойынша тексеру жүргізіледі. Құқық бұзушылықтың сипатына қарай материалдар қылмыстық немесе әкімшілік заңнама шеңберінде қаралады. Жыл басынан бері 87 факт бойынша қылмыстық іс тіркеліп, 3776 адам әкімшілік жауапкершілікке тартылды. Тұрмыстық зорлық-зомбылық дегенде көпшіліктің ойына алдымен күш қолдану келеді. Алайда, оның түрі сан алуан. Полиция тәжірибесінде физикалық зорлық-зомбылықпен қатар психологиялық қысым көрсету фактілері де жиі кездеседі. Кей жағдайда әйелге қорқыту, кемсіту, бақылау арқылы қысым жасалып, кейін ол күш қолдануға ұласуы мүмкін. Қаржылық тәуелділікті пайдалану да әйелдің қиын жағдайдан шығуына кедергі келтіреді, – дейді И.Жүсіпова.

Индира Жүсіпованың айтуынша, полицияға хабарласқан әйелдердің кейбірі кейін арызын қайтарып алатын жағдайлар да кездеседі. Оның себебі әртүрлі. Кейбірі отбасын сақтап қалуға тырысса, енді бірі балалардың болашағын ойлайды. Материалдық тәуелділік, зорлық көрсеткен адамның қысымы немесе оның кешірім сұрап, енді қайталамайтынына сендіруі де әйелдің шешіміне ықпал етеді.

– Әйел зорлық-зомбылық туралы хабарлаған сәтте полиция қызметкерлері алдымен оның қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Жағдай бағаланып, жанжалдың мән-жайы анықталады. Қажет болған жағдайда медициналық көмек шақырылып, құқық бұзушыға қатысты заңда көзделген шаралар қабылданады. Сонымен қатар, жәбірленушіге оның құқықтары түсіндіріліп, кейін қорғау тетіктері туралы ақпарат беріледі. Қолданыстағы заңнамада жәбірленушіні қорғауға бағытталған бірқатар шара қарастырылған. Соның ішінде қорғау нұсқамасын шығару, құқық бұзушыға арнайы шектеулер белгілеу, профилактикалық бақылау жүргізу және қажет болған жағдайда жәбірленушіні дағдарыс орталығына орналастыру мүмкіндігі бар. Егер зорлық-зомбылық бірнеше рет қайталанса, отбасының қауіп деңгейі қайта бағаланып, профилактикалық бақылау күшейтіледі. Бұл ретте жәбірленушімен қатар балалардың да

қауіпсіздігіне басымдық беріледі, – дейді полиция майоры.

■ «НЕГЕ КЕТІП ҚАЛМАЙДЫ?»

Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың күрделі тұсы – оның әрдайым көзге көріне бермейтіні. Көгерген із жазылады, ал қорқыныш пен өзін кінәлау сезімі ұзақ уақыт бойы санада сақталуы мүмкін. Психологтардың айтуынша, зорлық көбіне күш қолданудан бұрын басталады. Үнемі бақылау, кемсіту, қорқыту, қаржысын шектеу – әйелдің еркіндігін біртіндеп тарылтатын қысымның көріністері.

Психолог Айжан Байзуллинаның айтуынша, мұндай жағдайда әйелдің «неге кетіп қалмайды?» деген сауалға біржақты жауап беруге болмайтынын айтады.

– Ұзақ уақыт қысым көрген әйелдің бойында қорқыныш пен дәрменсіздік қалыптасуы мүмкін. Ол балаларын, баспанасын, материалдық жағдайын ойлайды. Кейде зорлық көрсетушінің кешірім сұрап, өзгеруге уәде беруіне де сенеді. Сондықтан, жәбірленушіні кінәлау емес, оған қауіпсіздік пен қолдау ұсыну маңызды, – дейді психолог.

Маманның пікірінше, әйелдің арызын қайтарып алуы да мәселенің шешілгенін білдірмейді. Себебі, зорлықтың артында бір ғана жанжал емес, ұзақ уақыт қалыптасқан психологиялық тәуелділік жатуы мүмкін.

– Мұндай ортада баланың да жан дүниесі жараланады. Ол ата-анасының арасындағы қарым-қатынасты көріп өседі және үйдегі қорқынышты біртіндеп қалыпты жағдай ретінде қабылдауы ықтимал. Сондықтан, зорлықтан қорғау – әйелді ғана емес, баланың болашағын да қорғау, – дейді ол.

Психологтың айтуынша, жәбірленушіге алдымен қауіпсіз орта мен таңдау құқығын қайтару қажет. Өйткені, зорлықтан шығу – бір сәттік шешім емес, адамның өзіне деген сенімін қайта қалпына келтіруді талап ететін күрделі процесс.

■ ТОБЫҚТАЙ ТҮЙІН

Зорлық-зомбылықтың алдын алу – тек полицияның немесе жәбірленушінің міндеті емес. Бұл – қоғамның ортақ жауапкершілігі. Үндемей қалу зорлықты тоқтатпайды, керісінше оның жалғасуына жол ашуы мүмкін. Сондықтан, әрбір дабылға бейжай қарамай, жәбірленушіге қолдау көрсету, оның құқығы мен қауіпсіздігін қорғау маңызды. Себебі, зорлықсыз отбасы – қауіпсіз қоғамның негізі. Ал, әйелдің қорқынышсыз өмір сүруі – қалыпты жағдай, оған берілетін артықшылық емес.

Айдана БОРАНБАЕВА

ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ

ҰЛТЫН ЖАНЫНДАЙ СҮЙГЕН ТҮЛҒА ӘЛІ КҮНГЕ ДЕЙІН ЕЛЕНБЕЙ КЕЛЕДІ

национальной интеллигенции, расширена сеть высших учебных заведений, увеличилось число учащихся за счет казахской молодежи. ЦК КП(б) Казахстана добился некоторых успехов в выдвижении и выращивании национальных кадров. В настоящее время из 729 секретарей горкомов, райкомов партии казахов – 395, или 54 процента. Из 70 секретарей обкомов партии казахов – 36, или 51 процент. В составе председателей облисполкомов казахов – 87,5 процента. Жумабая Шаяхметова сильно беспокоил недостаток рабочих и технической интеллигенции из казахов. Среди 35 тысяч учащихся фабрично-заводских и ремесленных училищ казахская молодежь составляла всего 4,3 тысячи человек. Из 1 687 выпускников технических вузов было 142 казаха. Во время очередной командировки в Москву вместе с председателем Совета министров Нуртасом Ондасыновым они напросились на прием к Сталину и добились его разрешения часть молодежи призыва в армию 1944 года отправить на промышленные объекты», – деп жазды.

«История Казахстана» журналының 2011 жылғы 12 санында «Кто правил нами, и какой след они оставили в истории Казахстана» деген мақалада Жүмекең туралы былай дейді: «Во время правления этого трудолюбивого, талантливого организатора укреплялся порядок. Росли

партийные организации. Строгий спрос и исполнительская дисциплина, начиная от предприятия до министерства, формировались в эти годы». Қазір бізге жетпей тұрғаны – осы талап. Істен гөрі сөз қуып кеткеніміз жасырын емес.

1953 жылы саяси тартыстардан соң билікке келген Н.Хрущев тыңайған жерлерді игеруді Қазақстаннан бастау қажат деп есептеді. Оның ауылдың іргесіне дейін жүгері егіп тастаған волюнтеристік ұрда-жық әрекетінің зардабын әлі тартып келеміз. Ж.Шаяхметов өз кезегінде республиканың географиялық ерекшеліктерін және осыған байланысты қазақ халқының негізінен мал шаруашылығымен айналысқанын ескере отырып, жерді жаппай жұртуға қарсылығын білдірді. Осы себепті қызметінен алынып, Оңтүстік Қазақстан облыстық партия комитетінің бірінші хатшылығына дейін төмендетілді.

Тоқатерін айтқанда, ұлтын Жұмабай Шаяхметовтей сүйген, ол құсап еңбек сіңірген тұлғалар некен-сақ. Өмірінің соңында қатерлі ауруға шалдығып, Мәскеудегі бір бөлмелі үйде тұрған. Зайыбы қайтыс болғаннан кейін Алматыда балаларының қолында көз жұмғанда республика басшылары қамқорлық көрсете алмаған. Оған сол кездегі Астық дайындау министрі Мұзафар Дайыровтың «увидел, как бедствует бывший первый руководитель

Әйіп ЫСҚАҚ,
биология ғылымдарының докторы



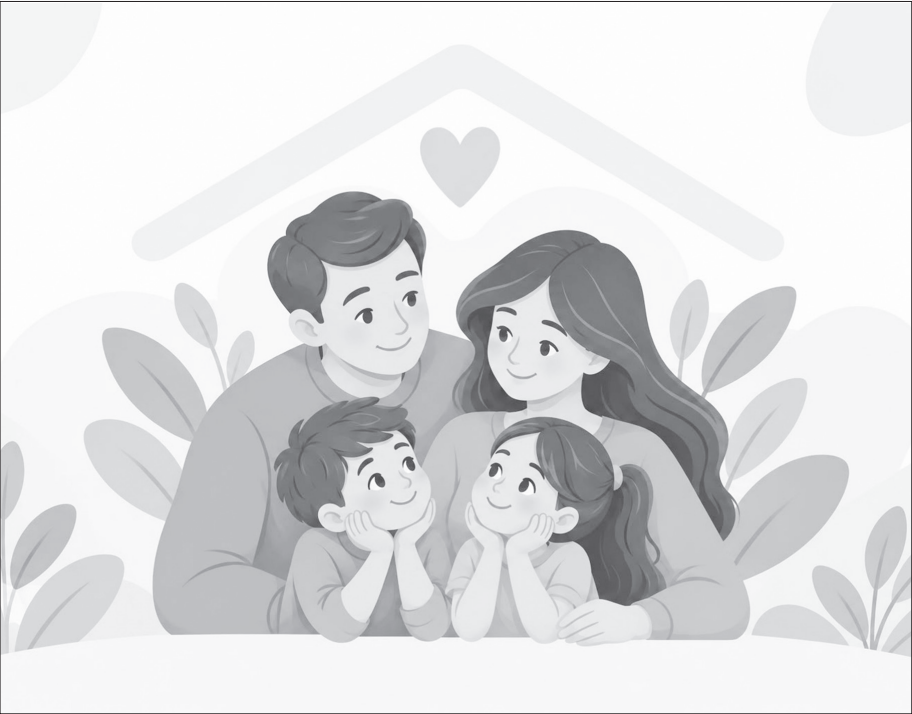
Баланы тәрбиелеу – оған жақсы мен жаманды түсіндірумен ғана шектелмейтін жауапты үдеріс. Тәрбие күнделікті өмір барысында, кейде ата-ананың өзі аңғара бермейтін қарапайым әрекеттер арқылы жүреді. Үйдегі қарым-қатынас, үлкендердің қиындықты қалай шешетіні, бір-бірімен сөйлесу мәнері мен берген уәдесіне беріктігі – баланың үнемі көріп, бойына сіңіретін үлгілері. Сондықтан, оның алғашқы түсініктері айтылған сөзден бұрын отбасындағы өмір салты арқылы орнығады.

Бала үлкендердің айтқанын ғана емес, іс-әрекетін де қабылдайды. «Адал бол», «жауапты бол», «өзгені құрметте» деген талаптар ата-ананың жеке үлгісімен үйлескенде ғана әсерлі болады. Үлкендер бір-бірімен сыйластықпен сөйлесіп, өз қатесін мойындай білсе, бастаған ісін соңына дейін жеткізсе, мұндай мінез-құлық бала үшін табиғи қалыпқа айналады. Осы тұрғыдан алғанда, ата-ананың жеке өнегесі – тәрбиенің ең ықпалды құралдарының бірі.

Отбасындағы талаптың бірізді болуы да маңызды. Бүгін рұқсат етілген іс үшін ертең жазалау немесе баладан талап еткен ережені үлкендердің өзі сақтамауы оның дұрыс пен бұрысты ажыратуын қиындатады. Сондықтан, тәрбие тек қаталдыққа емес, түсінікті әрі тұрақты қағидаларға негізделгені жөн. Бала өзінен не күтілетінін білген кезде өз әрекетіне де саналы қарай бастайды.

Сонымен бірге жақсы тәрбие баланың әр қадамын бақылау деген сөз емес. Оның жасына сай таңдау жасауына мүмкіндік беру қажет. Өз уақытын жоспарлау, жеке заттарын реттеу, үйдегі белгілі бір міндетті орындау, бастаған ісін аяқтау сияқты қарапайым әрекеттер дербестікке үйретеді. Мысалы, баланың өз бөлмесін жинауы немесе дастарқанды жинауға көмектесуі ұсақ міндет болып көрінуі мүмкін. Алайда, осындай күнделікті істер арқылы ол ортақ іске үлес қосуды және өз міндетіне жауап беруді үйренеді.

Отбасындағы эмоциялық ахуал да баланың мінезіне тікелей әсер етеді. Ол өзін тек жетістігі үшін емес, тұлға ретінде бағалайтынын сезінуі керек. Үнемі салыстыру, кемшілігін бетіне басу немесе өзге балаларды үлгі ету оның өзіне деген сенімін әлсіретуі мүмкін. Ал, жетістігін орынды бағалап, сәтсіздіктен кейін қайта әрекет етуіне мүмкіндік беру табандылықты арттырады. Осындай ортада бала қателіктен қорықпай, одан сабақ алуды үйренеді.



ОТБАСЫ ТӘРБИЕСІ:

БАЛА БОЙЫНДАҒЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ҚАЛАЙ ҚАЛЫПТАСАДЫ?

Баланы тыңдай білу де тәрбиенің маңызды бөлігі. Оның пікірі ересектердің көзқарасымен сәйкес келмеуі мүмкін. Бірақ, ойын ашық айтуына мүмкіндік беру өзара сенімді нығайтады. Үйде мәселені айқаймен емес, әңгімемен шешуге дағдыланған бала кейін өз пікірін мәдениетті жеткізуді, өзгені тыңдауды және ортақ шешім іздеуді оңай меңгереді.

Еңбекке деген көзқарас та бала кезден орнығады. Үйдегі міндеттерді жазаретінде емес, ортақ өмірдің бір бөлігі ретінде түсіндіру қажет. Өз заттарын күтіп ұстау, үлкендерге көмектесу, тапсырманы уақытында орындау ұқыптылық пен еңбекқорлыққа баулиды. Бала дайын нәтижені ғана емес, сол нәтижеге жеткізетін еңбектің бағасын түсінгені маңызды.

Ата-ананың баладан мінсіз болуды күтпеуі де қажет. Балалық және жасөспірімдік кезең – тәжірибе жинайтын уақыт. Қате таңдау, сәтсіздік немесе пікір қайшылығы тәрбиенің нәтижесіздігін білдірмейді. Керісінше, осындай сәттерде ата-ананың сабыр сақтап, мәселені бірге талқылауы баланың болашақта қиын жағдайдан дұрыс жол табуына көмектеседі.

Тәрбиенің нәтижесі бірден көріне бермейді. Бүгінгі қарапайым әдеттер ертең адамның мінезінен, еңбекке көзқарасынан, өзгелермен қарым-қатынасынан және өз шешіміне жауап бере алуынан байқалады. Сондықтан, балаға берілетін ең маңызды нәрсе – көп ақыл айту емес, сенімге, тұрақтылыққа және өзара құрметке негізделген орта.

Тәрбиенің түпкі мақсаты – баланы үнемі бақылауды қажет ететін адам етіп өсіру емес, өз әрекетіне өзі жауап бере алатын тұлға қалыптастыру. Отбасында дербестікке, сыйластыққа және еңбекке үйренген бала бұл қасиеттерді есейгенде де өзімен бірге алып жүреді. Бүгін үйде қалыптасқан мінез бен әдет ертең оның өмірлік таңдауынан көрінеді. Тәрбиенің шынайы нәтижесі де осында.

Еркебұлан НЕМЕЛБАЕВ,
І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті
Жастар саясаты және әлеуметтік даму бөлімінің дінтанушы психологы,
Жетісу облыстық АТТ мүшесі

Қазақтың жоғары білім тарихын Абай университетінің шежіресінен бөліп қарай алмаймыз. Өйткені, оның ғасырға жуық ғұмыры – бір университеттің ғана жүріп өткен жолы емес, Қазақстан жоғары білім беру жүйесінің, ұлттық білімге ұмтылысы мен ғылымға бет бұрысының, педагогика мектебінің қалыптасуының айнасы. Елімізде бірінші қазанда аталып өтетін ҚР Жоғары білім қызметкерлері күні мерекесінің Абай университетімен байланысты екенін біреу білсе, біреу білмейді.

1 ҚАЗАН –

АБАЙ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ТУҒАН КҮНІ



1928 жылғы 1 қазанда Алматыда Абай атындағы ҚазҰПУ ең бірінші «Қазақ мемлекеттік университеті» деген атаумен шаңырақ көтерді. Алғашқы 124 студент білім жолына қадам басып, қазақ даласындағы жоғары мектептің жаңа дәуірі осылай басталды. Сол тарихи бастау кейін талай буынның тағдырымен сабақтасып, елдің білім кеңістігіне тамыр жайды.

Оқу орнының алғашқы ректоры Санжар Асфендияров бастаған сол кезеңдегі зиялы қауым өкілдері білім ордасының іргесін бекемдеп қана қоймай, оның рухани болмысын қалыптастырды. Ахмет Байтұрсынұлы, Ораз Жандосов, Сәкен Сейфуллин, Халел Досмұхамедов, Темірбек Жүргенов сынды тұлғалар дәріс оқып, жас ұрпақтың таным көкжиегін кеңейтті. Мұхтар Әуезов, Құдайберген Жұбанов, Сәрсен Аманжолов, Әлімхан Ермеков секілді ғалымдардың ғылыми-шығармашылық іздері де осы қара шаңырақтың тарихымен астасып жатыр.

1930 жылы оқу орны мұғалім даярлаудың іргелі мектебіне ретінде педагогикалық институт арнасына бет бұрды. 1935 жылы оған қазақтың ұлы ойшылы Абай Құнанбайұлының есімі берілді. Университет ұлы ғұлама ақынның есімін алған тұңғыш нысан екенін де айта кетуіміз керек. Содан бері хәкім Абайдың аты мен ағартушылық ұғымы білім ордасының тағдырымен бірге өріліп келеді.



Қара шаңырақтың қадірі тереңде жатыр. Университеттен осы күнге дейін 250 мыңға жуық түлек қанаттанып, елдің әр қиырында қызмет етті. Бірі ауыл мектебінде шәкірт тәрбиеледі, бірі ғылымның соңы соқпағына түсті, енді бірі руханияттың дамуына еңбек сіңірді. Сөйтіп, ұлағат ұстаханасынан басталған білім жолы Қазақстанның талай өңіріне тараған ұстаздық шежіреге айналды.

2024 жылы 1 қазан – ҚР Жоғары білім қызметкерлері күні ретінде кәсіби мерекелер тізіміне енгені белгілі. Бұл арнаулы датаның еліміздегі тұңғыш жоғары оқу орны – Абай университетінің туған күніне байланысты екенін көп адам біле бермейді. Бұл Қазақстанның түкпір-түкпірінде ЖОО-ларда қызмет етіп жүрген оқытушы-профессорлар мен қызметкерлерге көрсетілген құрмет екені анық.

Өткен ғасырда 124 студентпен басталған білім жолы қазіргі таңда үлкен ғылыми педагогикалық кеңістікке ұласты. Бүгінде қасиетті қара шаңырақ әлемдік университеттер белсене қатысатын «QS World University Rankings», «Times Higher Education» және «U1 GreenMetric World University Rankings» сынды жаһандық халықаралық рейтингтерінде білім сапасы мен ғылыми әлеуетін тұрақты дәлелдеп келеді. Педагогикалық білім беру және оқыту бағыты бойынша Орта Азия мен Қазақстанда көшбасшы. Алда Қазақ ұлттық педагогикалық Зерттеу университетіне айналу стратегиялық межесі тұр.



98 жыл – өткенді қорытындылайтын әрі келешекке бағыт белгілейтін тарихи белес. Қара шаңырақ заманауи педагог даярлау, педагогикалық білім беру саласына ғылыми негізделген жаңалықтар енгізу, жасанды интеллект мүмкіндіктерін игеру, ұлттық педагогика мен әлемдік тәжірибені сабақтастыру секілді жаңа міндеттерді жүзеге асырмақ. Демек, Абай университеті Тұлға ғана емес, тұлға тәрбиелейтін Ұстаз қалыптастыратын миссиясынан айнымақ емес.

«Abai University» медиа орталығы



■ Семинар спикері – Пәнаралық зерттеу орталығының басшысы, PhD, қауымдастырылған профессор м.а. А.Б. Қуандықова.

Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінде «Парасат мектебі» концепциясы аясында Жаратылыстану факультетінде «Парасат кеңістігі» апталығы бастау алды.

Апталықтың негізгі мақсаты – студенттер арасында парасаттылық, адамгершілік, жауапкершілік, рухани мәдениет пен ұлттық құндылықтарды дәріптеу.

Іс-шаралар Жаратылыстану институтының директоры басшылығымен, профессор-оқытушылар құрамы мен студенттердің белсене қатысуымен ұйымдастырылды. Апта бойы жастарды мазмұнды кездесулер, танымдық жобалар, рухани-мәдени шаралар мен шығармашылық бастамалар күтіп тұрды.

Парасат – адамның тек білімінен ғана емес, оның ісінен, сөзі мен қарым-қатынасынан көрінетін асыл қасиет. Осы апталық шеңберінде институтта «Парасат формуласы» атты интерактивті іс-шара ұйымдастырылды.

Студенттердің бойында адалдық, өзара құрмет және саналы таңдау жасау дағдыларын қалыптастыруға бағытталған кездесу дәстүрлі баяндамалардан өзгеше, жанды әрі еркін форматта өтті. Сонымен қатар, апталық аясында «Ғылыми идеядан ғылыми нәтижеге дейін» атты танымдық әрі тәжірибелік семинар өтті. Семинар спикері – ҚР ҒЖБМ ҒК Генетика және физиология институты ШЖҚ РМК бас директоры Калекешов Асқар Маралұлы.

Факультеттің ғылыми бағытын айқындап, жас ғалымдар мен студенттердің ізденімпаздығын арттыруға бағытталған бұл шара профессор-оқытушылар құрамы мен студенттердің белсенді қатысуымен жоғары деңгейде ұйымдастырылды.

Семинардың негізгі мақсаты – білім алушыларға ғылыми-зерттеу жұмыстарының қисынды логикасын, яғни алғашқы гипотеза мен идеядан бастап, нақты, дәлелденген ғылыми нәтижеге қол жеткізудің кезең-кезеңімен өту жолдарын түсіндіру және

Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті – сапалы білім мен ұлттық тәрбиені қатар өріп, бойжеткендерді парасаттылыққа баулитын бірегей орта. Университет талай буын қазақ қыздарын жан-жақты білікті маман, жауапкершілігі жоғары белсенді азамат етіп тәрбиелеп келеді. Терең тарихы мен өнегелі мектебі бар бұл оқу орны – қыздардың рухани әрі интеллектуалдық дамуының негізгі діңгегі. Мұнда қалыптасқан асыл қасиеттер бойжеткендердің болашақта саналы таңдау жасап, ел игілігіне адал қызмет етуіне жол ашады.

ПАРАСАТ КЕҢІСТІГІ –

ҚҰНДЫЛЫҚТАР МЕН ІЗГІЛІКТІҢ ОРТАСЫ



академиялық адалдық құндылықтарын қалыптастыру.

«Парасат кеңістігі» апталығы аясында Пәнаралық зерттеулер орталығында ғылыми ұйымдар арасындағы ынтымақтастықты кеңейту және бірлескен ғылыми-зерттеу жұмыстарын дамыту бағыттары талқыланды.

Ж.Әбішев атындағы Химия-металлургия институтының Термохимиялық процестер зертханасының меңгерушісі, химия ғылымдарының докторы, профессор Шұға Болатқызы және химия ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор Жеңісүл Иманғалиқызымен институт пен университет арасында жасалған екіжақты меморандум аясындағы алдағы жұмыстар қарастырылды.

Сонымен жас мамандар арасында ғылымға қызығушылық пен ғылыми сауаттылықты арттыру мақсатында «Ғылыми әзірлемелерді қорғау: авторлық құқық, өнертабыс және пайдалы модель» тақырыбында семинар ұйымдастырылды. Се-

минар барысында қатысушылар өздерінің зерттеу нәтижелерін патенттеу жолдары мен авторлық құқықты заңды түрде рәсімдеудің қыр-сырын егжей-тегжейлі үйренді. Тәжірибелі сарапшылар ғылыми жаңалықтарды қорғауда жиі кездесетін қателіктерді талдап, жас ғалымдарға бағалы кеңестер берді. Мұндай шаралар жас мамандардың интеллектуалды меншігін қорғап қана қоймай, олардың отандық ғылымның дамуына сенімді түрде үлес қосуына жол ашады.

Бірнеше апта бойы өтетін бұл бірыңғай алаң – еліміздің болашағы саналатын студенттер мен жастардың бойында адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруға және саналы таңдау жасауға бағытталған өнегелі білім кеңістігіне айналады.

Маржан НУРБЕКОВА,
Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің қауымдастырылған профессоры, ғылым кандидаты

■ ҚАЗАҚТЫҢ ПЛЕВАКОСЫ

Айдархан Тұрлыбаев 1877 жылы Ақмола облысы-на қарасты Көкшетау уезінің Мезгіл болысында дүниеге келген. Арғын руынан шыққан, көп балалы отбасында тәрбиеленген. Әкесі Тұрлыбай көзі ашық, сауатты, бала-ларының болашағын ойлаған көреген адам болған. Оқуға қабілеті бар Айдарханды ауылда арнайы сауатын аштырып, кейін Көкшетау қаласындағы екі сыныптық орыс-қазақ мектебіне оқытады. Одан ары білімге күш-тар болған Айдархан Омбы қаласындағы гимназияға 1889 жылы түсіп, оны үздік бітіреді.

1897 жылы Омбы гимназиясын бітіріп, Санкт-Пете-бург университетінің заң факультетіне оқуға түседі. Осы оқу орындарында Райымжан Мәрсековте онымен бір мезгілде бірге оқып, бірге бітірген. Р.Мәрсеков кейін белгілі қайраткер болғаны мәлім. А.Тұрлыбаев универ-ситетте «Қырғыздардың неке құқығы» тақырыбындағы дипломдық жұмысын жоғары деңгейде қорғап шыға-ды. Ол университетте оқып жүрген кезінде көп қосымша сабақтарға қатысатын, өте ізденімпаз болды. Бірнеше шет тілдерін жақсы білген, латынша, грекше, французша өлең де айтатын.

1902-1917 жылдары университетті бітіріп, Омбы қаласында заң орындарында адвокаттық қызметте «присяжный поверенный» болады. 1903 жылы Пала-таның Азаматтық істер департаменті хатшысының кө-мекшісі, 1905 жылы Тобыл округі соты Есіл уезі 6-шы уаскесінің бітістіруші судьысы, 1910 жылы Есіл уезінің аға сот тергеушісі болып, 1912 жылы сол кездегі Са-рай кеңесшісі деген жоғары лауазымға көтерілген. Замандастарының айтуы бойынша сол кездегі зиялылар ортасы оны «Қазақтың Плевакосы» деп атаған, себебі ол ерекше сөз шебері еді. Сондықтан да, оны басқалар шешен адвокат деп бағалаған. Айдархан Тұрлыбаев заң ғылымын жетік меңгерген, іскер адам болған.

■ АЛАШ ҚОЗҒАЛЫСЫ КЕЗЕҢІНДЕГІ АЙДАРХАН ТҰРЛЫБАЕВТЫҢ ҚЫЗМЕТІ

Адвокаттық қызметпен қатар А.Тұрлыбаев сая-си өмірге де белсене араласты. 1917 жылғы Ақпан төңкерісінен соң ол елдегі саяси үдерістерге бел шеше кіріседі. Патша өкіметі құлаған соң қазақ даласының аумағында жер-жерде ұлттық қозғалыс белең алып, ұлттық мәселелер саяси сахнаға көтеріле бастады. 1917 жылы Омбы қаласында өткен Ақмола облыстық қазақ съезі қозғалыстың маңызды кезеңі болды. А.Тұр-



Дисклеймер: Бұл сурет жасанды интеллект көмегімен өңделген. Өңдеген: Айнұр Қайратбекқызы

лыбаевтың жетекшілігімен Ақмола облыстық қазақ съезі өткізілді. Бұл съезде көптеген мәселелер талқыланды: өлкедегі бұрынғы жергілікті билік тармағын таратып, земство енгізу, ана тілінде білім беру, мұғалімдер дайын-дау, халықтың діни мұқтаждарын орындау мәселелері көтерілді. Әсіресе, жер мәселесі арнайы қаралды. Отар-лау саясатынан бұрын тартып алынған жерлерді жер ие-леріне қайтарып беру мәселесі де сөз болды. Бұл съезде әр уезден келген 150 делегат А.Тұрлыбаевты Ақмола об-лысы қазақ комитетінің төрағасы етіп сайлайды.

Айдархан Тұрлыбаев Алаш партиясы құрылатын І жалпықазақ съезінің де, Алаш автономиясы жариялана-тын ІІ жалпықазақ съезінің де ұйымдастыру және өткізу жұмыстарына белсене қатысқан. Ол І съезде Ақмола об-лысынан Бүкілресейлік құрылтайында және Бүкілресей-лік мұсылмандар съезіне депутат болып сайланады. Алаш партиясының Ақмола облыстық комитетін құруға да белсене атсалысты. Ә.Бөкейхан, А.Байтұрсынұлы сияқты Алаш қайраткерлерінің ұйымдастыруымен 1917 жылғы 5-13 желтоқсан аралығында өткен ІІ жалпықазақ съезінде Уақытша ұлттық кеңес – Алашорданың құра-

Айдархан Тұрлыбаев – XX ғасыр басындағы қазақ зиялыларының шоқтығы биік өкілі, Алашорда үкіметінің мүшесі, заң ғылымын терең меңгерген қайраткер. Ол бүкіл өмірін өз халқының азаттығы-на, құқықтық теңдігіне және ұлттық мемлекеттілігін құруға арнады.

АЛАШТЫҢ АЙДАРХАНЫ НЕМЕСЕ ЕЛЕНБЕЙ ЖҮРГЕН БІР ЕСІМ

мына Қазақстанның барлық аймағынан 15 адам сай-ланды, бұл тізімде Айдархан Тұрлыбаев та (Ақмола об-лысы атынан) бар еді.

Большевиктер мен Алашорда ашық күрескен жыл-дары қайраткер Х.Ғаббасов, Б.Мәмбетұлы, М.Тыныш-паев сынды азаматтармен бірлесіп Семейде Алаш әскерінің бір ұлттық полкін жасақтауға жәрдемдеседі. 1919 жылы ақпан айында Омбы қаласында Колчак үкіметі Ішкі істер министрінің орынбасары П.Ф.Коро-пачинскийдің төрағалық етуімен алдын ала талданған «Қазақ халқының әкімшілік-шаруашылық құрылымы туралы мәселе» бойынша жиналысқа Алашорда төра-ғасы Ә.Бөкейхан, мүшелері У.Танашев пен А.Тұрлыбаев қатысып, сындарлы ой айтады.

Азамат соғысы аяқталған соң, 1920 жылы БОАК (ВЦИК) және РСФСР ХКК «Қырғыз (Қазақ) Автономия-лық Социалистік Советтік Республикасын құру туралы» декрет қабылдайды. Омбы облысының аумағында сол кезде ҚазАССР өкілдігі құрылады. 1923 жылға дейін қызмет еткен бұл өкілдікті А.Тұрлыбаев басқарған еді.

■ АТЫЛЫП КЕТКЕН АЛАШ ЗАҢҒЕРІ

Үкіметтік қызметінен сырт ол Омбыда оқитын сту-денттердің оқуына қаражат, оқу құралдарын бөлумен де айналысты. 1922 жылы А.Тұрлыбаев ҚазАССР БОАК-ке студенттерге 500 пұт ұн және 200 пұт ет бөлу туралы ба-тыл ұсыныс жасады.

1921 жылы Қазақстан аумағында аштық бастал-ғанда, ҚазАССР-нің Омбыдағы өкілеттігі РСФСР Омбы уезінің қазақтарына азық-түлікпен көмек көрсету туралы үндеу жариялайды. Бұл көмек те аздаған уақыт ішінде жүзеге асырылады.

АБАЙ ДЕП ӨТКЕН БІР ҒҰМЫР

ҚАЙЫМ МҰХАМЕДХАНОВТЫҢ 110 ЖЫЛДЫҒЫНА ОРАЙ

Түрме мен лагерьдегі жылдар Қайым Мұхамед-ханұлының рухын сындыра алмады. Қайта оның ішкі беріктігін айқындады. Сол ауыр кезеңде ол өлең жаз-ды, аудармамен айналысты, ой еңбегін тоқтатпады. «Туған ел – алтын бесік», «Балаларыма», «Жұбайым Фархинұрға», «Отырдық тар қапаста күнді санап» сияқты өлеңдері – ғалымның темір тордың ар жағында оты-рып та рухынан айырылмағанының дәлелі. Ол «Абай мектебінен бас тарт» деген талапқа ешқашан келіскен жоқ. Бұл – Қайым Мұхамедханұлының азаматтық бол-мысының ең биік көрінісі.

Ғалымның Абайға сіңірген еңбегінің ең ірілерінің бірі – текстология саласындағы қызметі. Ол Абай өлеңдерінің түпнұсқасын қалпына келтіріп, әр жо-лын, әр сөзін ғылыми сүзгіден өткізді. Кеңес кезеңінде түрлі идеологиялық себептермен бұрмаланған, өз-геріске ұшыраған өлең жолдарын салыстырып, шы-найы мәтінін анықтады. Академик Рәбиға Сыздықтың «Абай текстологиясының кілтін алғаш ашқан Қайым Мұхамедханұлы» деуі – осы еңбектің әділ бағасы.

Сонымен қатар, Қайым Мұхамедханұлы бұрын бел-гісіз болып келген Абайдың 31 өлеңін тауып, олардың ақынға тиесілі екенін ғылыми тұрғыда дәлелдеді. Бұл өлеңдер 1945 жылдан бастап Абай шығармаларының жинақтарына енгізілді. Бұл – абайтану ғылымындағы аса ірі жаңалықтардың бірі. Ғалым Абайдың әрбір сөзіне, әрбір ұғымына жауапкершілікпен қарап, ойшыл мұрасының тазалығын сақтауды өмірлік міндетіне ай-налдырды.

Қайым Мұхамедханұлы Абай энциклопедия-сын жасауға да үлкен үлес қосты. Энциклопедияның құрылымын айқындап, енгізілуі тиіс материалдардың ауқымды тізімін жасады, көптеген ғылыми мақалалар жазды. Сонымен қатар, Абайдың шежіресін жүйелеп, оның барлық ұрпақтарының тізбегін құрып шықты.

Бұл – Абай дәуірінің рухани кеңістігін тұтастай көрсету-ге бағытталған ғылыми ұстаным еді.

Қайым Мұхамедханұлы музей жұмысы барысында Абай ұрпақтарымен әрдайым тығыз қарым-қатынаста болды. Ақын әулетінің өкілдерімен арадағы бұл бай-ланыс ғылыми ғана емес, рухани сипат алды. Абай ұрпақтарының музейге келуі, естеліктер айтуы, фото-суреттерге түсуі Қайымның тікелей ұйымдастыруымен жүзеге асты. Сол тарихи сәттерді айғақтайтын фотосу-реттер бүгінгі күні Абай музейінің қорында сақтаулы. Бұл деректер Қайым Мұхамедханұлының Абай мұрасын қа-бинеттен емес, тірі тұлғалармен, ұрпақ сабақтастығымен бірге зерттегенін дәлелдейді.

КАРЛАГ-тан кейін ресми түрде музейде қызмет ат-қармаса да, ол өмірінің соңына дейін Абай музейімен тығыз байланыста болды. Күн сайын дерлік хабарла-сып, кеңес беріп, өз архивіндегі сирек кітаптар мен қол-жазбаларды музей қорына табыстады. Сондықтан да, музейдегі әрбір жәдігер, әрбір құжат пен әрбір суреттен Қайым Мұхамедханұлының жанкешті еңбегі мен Абай-ға деген шексіз адалдығы сезіледі.

Қайым Мұхамедханұлы – ұлағатты ұстаз. Ол Се-мей педагогикалық институтында елу жылдан астам уақыт дәріс оқып, жалпы алғанда алпыс жылға жуық педагогикалық еңбек атқарды. Оның шәкірттері – ғалымдар, жазушылар, ақындар, мемлекет және мәде-ниет қайраткерлері. Ол жастарға тек білім беріп қана қойған жоқ, әр тазалығын, рухани жауапкершілікті үй-ретті. Қайым мектебі – адалдық мектебі болды.

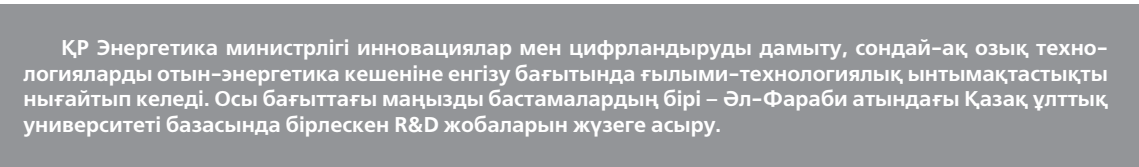
Бүгінде Семей шаһарының әр көшесі, әр тарихи орны Қайым Мұхамедханұлын еске салады. Оның есімі Абай атымен қатар аталады. Бұл – кездейсоқтық емес, тағдырдың өзі жасаған рухани тұтастық. Қайым бар жерде Абай бар, Абай бар жерде Қайымның ізі сайрап жатыр. Жыл сайын қақаған қыстың аязына қарамас-тан, ғалымның туған күнінде шәкірттері мен кейінгі буын өкілдері ғалымның рухына тағзым етеді. Бұл – құрмет-тің ғана емес, рухани сабақтастықтың белгісі.

Қайым Мұхамедханұлының ғұмыры – Абай үшін кү-респен өткен ғұмыр. Ол Абайды қорғау арқылы ұлттың рухани тұтастығын қорғады. Қанша қысым көрсе де, қанша азап тартса да, Абайдан бас тартпады. Сондық-тан да, Қайым Мұхамедханұлының есімі қазақ руханияты тарихында Абай атымен қатар атала береді.

Дильназ ҒАЛЫМБЕК,
Абайдың «Жидебай-Бөрілі» мемлекеттік тарихи-мәдени және әдеби-мемориалдық музей-қорығының экспозиция және көрме ұйымдастыру бөлімінің редактор-маманы

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҰНТЫМАҚТАСТЫҚ

ҚАЗҰУ ЖИ, ЭНЕРГЕТИКА ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕРДІ САҚТАУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ БОЙЫНША ҚЫТАЙМЕН ҰНТЫМАҚТАСТЫҒЫН КЕҢЕЙТУДЕ



ҚР Энергетика министрлігі инновациялар мен цифрландыруды дамыту, сондай-ақ озық техно-логияларды отын-энергетика кешеніне енгізу бағытында ғылыми-технологиялық ынтымақтастықты нығайтып келеді. Осы бағыттағы маңызды бастамалардың бірі – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті базасында бірлескен R&D жобаларын жүзеге асыру.

AI & Digital Bridge 2026 халықаралық форумы ая-сында ҚазҰУ Қытайдың ғылыми және технологиялық серіктестерімен үш ынтымақтастық туралы келісімге қол қойды. Келісімдер жасанды интеллект, баламалы және жаңартылатын энергетика, сондай-ақ цифрлық деректерді сақтау технологияларын қамтиды.

Fudan University-мен энергетика, өнеркәсіп, мұнай-газ секторы, көлік және қалалық инфрақұрылым салала-рында жасанды интеллект шешімдерін әзірлеп, енгізуге бағытталған Қазақстан-Қытай R&D орталығын құру ту-ралы уағдаластыққа қол жеткізілді.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың механика-мате-матика факультетінің деканы Мадина Мансурованың айтуынша, қажетті технологиялық база қазірдің өзінде қалыптасып келеді. Бүгінде бұлтты технологиялар арқы-лы қажетті деректер қорғалған режимде жинақталды. Ендігі міндет – жасанды интеллектіні энергетика сала-сында тәжірибелік тұрғыда қолдану. Энергетика саласын-да жасанды интеллект деректерді талдау, жабдықтар-дың жай-күйін диагностикалау, жүктемелерді болжау,

шығындарды анықтау және ықтимал тәуекелдерін баға-лау үшін қолданылмақ. Әзірленген шешімдер нақты ны-сандарда сынақтан өткізіліп, кейіннен кеңінен енгізіледі.

Екінші келісім PowerChina Chengdu Engineering Corporation Limited компаниясымен жасалды. Құжат баламалы және жаңартылатын энергетика саласын-да бірлескен R&D орталығын құруды көздейді. Ұнты-мақтастық аясында қолданбалы зерттеулер жүргізу, энергетикалық технологияларды әзірлеу және енгізу, бірлескен ғылыми-техникалық жобаларды іске асыру, мамандар даярлау және әзірлемелерді коммерциялан-дыру жоспарланып отыр.

Үшінші келісім Shenzhen EAGET Innovation Techno-logy Co., Ltd. компаниясымен деректерді сақтау техно-логиялары саласында бірлескен R&D орталығын құру жөнінде жасалды. Тараптар қолданбалы зерттеулер жүргізіп, деректерді сақтау шешімдерін әзірлеу және енгізу, бірлескен ғылыми-техникалық жобаларды іске асыру, сондай-ақ білікті мамандар даярлау бағыттарын-да жұмыс істейді.



Энергетика бағыты бойынша 6-18 айға арналған тәжірибелік-өнеркәсіптік бағдарлама іске асырылады. Бағдарлама аясында нысандар мен жабдықтар ірікте-ліп, бастапқы деректер дайындалады, AI-модельдер әзірленіп, тексеріледі, нақты нысандарда сынақтан өт-кізіліп, шешімдердің тиімділігі бағаланады.

ҚР Энергетика министрлігі энергетика саласындағы бастамаларды үйлестіріп, ғылыми ұйымдар, халық-аралық технологиялық серіктестер мен салалық кәсіп-

орындардың өзара іс-қимылын қамтамасыз етеді. Жа-салған келісімдер отандық ғылыми және инженерлік әлеуетті дамытуға, озық технологиялар трансферін жү-зеге асыруға, білікті кадрлар даярлауға және қолдан-балы әзірлемелерді Қазақстан экономикасына енгізуге бағытталған.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың Баспасөз қызметі

Бүгінде сол мектептен түлеп ұшқан біздер – бірге оқыған екі сыныптас, екі дос, ғылым жолындағы әріптес-піз. Мен химия, ал Сейтов Бекболат Жұманұлы физика мамандығы бойынша ғылыми бағытта жұмысымызды жалғастырып келеміз. Екі салада болғанымызбен біздің бастауымыз ауылда – туған мектебімізде жатыр.

Биыл, біз білім алған білім ордасы – Құмтүйін жалпы орта мектебінің іргетасының қаланғанына 50 жыл! Аз уақыт емес. Осынау жарты ғасыр ішінде мектебімізден қаншама шәкірт білім алып, үлкен өмірге қанат қақты. Сол шәкірттердің бірі біздер – 2002 жылғы түлектер.

Мектеп бітірген кездегі бала көңіл мен бүгінгі азаматтық көзқарасымызды салыстырсақ, сол кездегі қарапайым көрінген сабақтардың, ұстаздардың айтқан сөздері мен берген тәрбиесінің өмірімізде қаншалықты маңызды орын алғанын енді түсіндеміз.

Иә...

Біздің алғашқы ұстазымыз Есенбаева Ләззат Кеңесқызы болды. Бір қызығы, біз де Ләззат апайдың ұстаздық жолындағы алғашқы сыныбы болыппыз. Апайымыз сол кезде мектепке енді ғана жұмысқа орналасқан жап-жас мұғалім еді. Сондықтан, біздің алғашқы мектеп жылдарымыз ұстазымыз үшін де, біз үшін де үлкен өмірдің алғашқы қадамдарымен тұспа-тұс келді.

Апайға еркелеп өстік, әсіресе оның балаларға деген мейірімі басым еді. Бала-лықпен шулап, кейде тәртіпке бағынбай кететін кездеріміз де болатын. Тіпті, мектеп директоры Ләззат апайды шақырып алып, кейін «сендер үшін мектеп директорынан ұрыс естідім» дегені де жадымызда қалыпты. Апайымыздан сенім мен адалдықты үйреніп, бастауышты аяқтадық.

Бастауыш сыныптан кейін бізге сынып жетекшілік еткен ұстазымыз, марқұм Исманбетова Раушан Досжанқызы еді.

Біз ол кезде жас едік. Кейде мектепке оқу үшін емес, ойнау үшін барғандай болатынбыз. Осындай кездерде Раушан апай әрқайсымыздың адам болып қалыптасуымызға шын ниетімен мән беретін бірден бір ерекше жан еді. «Сендер болашақта кім боласыздар? Қалай өмір сүресіңдер? Жаздың түндерінде аспанға қарап жатып, ертеңгі күндерің қиын болады», – деп жиі айтатын. Ол сөздерді біз сол кезде қаншалықты терең түсіндік – оны айту қиын.

Раушан апайдың мынадай деп айтқаны мәңгілік есімде қап қойды. Ол кісі бізге ұйқыға жатар алдында өз-өзімізге бірнеше сұрақ қоюды үйретті: «Бүгін мен өзіме пайдасы бар қандай тірлік істедім? Қандай ізгі амал жасадым? Ата-анам көмегім тиді ме?». Жаздың түндерінде аспанға қарап жатып, апайымның сол сөздері есіме алып: «Бүгін мен не істедім?» – деп кейде өзіме сұрақ қоямын, сөйтіп сол күнімнің есебін өзіме беремін...

Міне, Раушан апайдың шәкірттеріне қалдырған ең үлкен аманаты да – өзімізге есеп бере білу, жақсы адам болуға ұмтылу және болашағымызға жауапкершілікпен қарау еді.

Мектептегі оқу жылдары шәкірт үшін әр пәнмен, әр ұстазбен байланысты. Менің



ЖАРТЫ ҒАСЫРЛЫҚ БІЛІМ ОРДАСЫ

ҚҰМТҮЙІН ЖАЛПЫ ОРТА МЕКТЕБІНІҢ 50 ЖЫЛДЫҒЫНА ОРАЙ

өмір жолымда химия пәнінің орны ерекше болды. Бұл бағытта таңдауыма Иманбаева Нәзира Сейітқұлқызы ұстазымның еңбегін ерекше атап өткім келеді. Үйдегілер бұл пәнді таңдағанымызды алғаш естігенде, қатты танданды. Әйтсе де, үлкендердің күмәніне қарамастан, оқу бітіретін жылы химияға дайындыққа кірісіп кеттім.

Маусым айы еді. Нәзира апайдың үйіне бардым. Шынымды айтсам, қобалжып бардым. «Басқа пәнді таңда деген кеңес берер ме екен?» деген сияқты ойлар да мазалады. Алайда, апайым мені жылы қарсы алды. Әңгімелесіп отырғанбыз, бір кезде бөлменің төрінен нәрестенің жылаған дауысы шықты. Сол кезде барып менің көзім бесікке түсті. «Бесікте бөпесі бар апай сабаққа қалай дайындайды?» деген ой келді. Келген себебімді айтқанымда, Нәзира апай ойланбастан: «Ақыры бет алған екенсің, мен дайындаймын!» – деп шын жүрегімен жауап берді.

Ұстазымның осы бір қарапайым ғана сөзі маған үлкен дем берді. Сөйтіп, Нәзира апай бір ай бойы химия пәнінен дайындады. Сол бір айдың ішінде мектеп бағдарламасындағы білімді қайта қарап, тестке қажетті білімімді жүйелеп шықтық. Мен тек химия-

дан білім алып қана қоймадым, ең маңыздысы – өзіме деген сенімді артты. Ұстаздың шәкіртіне деген сенімі кейде білімнің өзінен де үлкен күш-қуат береді.

Сол жылы химия пәні бойынша Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетіне грант оқу негізінде оқуға түстім. Осы оқу орнында академик, химия ғылымдарының докторы, профессор Баешов Әбдуәлі Баешұлының шәкірті болдым.

Бір ұстаздан алған білім екінші ұстаздың тәлімімен жалғасын тапты десем де болады.

Мектепті бітіргеніме он жылдай уақыт өткенде мынадай сәтті оқиға орын алды. Өзім оқыған Құмтүйін жалпы орта мектебінде химия пәнінің мұғалімі Иманбаева Нәзира Сейітқұлқызының «Ғалымның хаты өлмейді...» тақырыбында ашық сабағы өтті. Сол сабаққа ғылымдағы ұстазым, академик Баешов Әбдуәлі Баешұлы арнайы келген болатын.

Мектептегі және ғылымдағы ұстаздарым бір қасиетті мекенде қауышты. Бірі – мектептегі ұстазым. Екіншісі – ғылымдағы ұстазым. Ал, екеуін байланыстырып тұрған шәкірті – мен. Осы көріністің өзі көп нәрсені

аңғартқандай. Ұстаз бен шәкірт арасындағы байланыс уақыт пен қашықтыққа қарамай жалғасты деуге болады. Ең бастысы – сол білімнің кейінгі ұрпаққа жетуі.

Ал, ғылым жолындағы тағы бір ерекше сәт – биыл, досым Сейтов Бекболат Жұманұлы екеуміз бір мезгілде қауымдастырылған профессор ғылыми атағына ие болдық. Бүгінде Бекболат аталмыш университеттің физика кафедрасын басқарып, ғылыми-педагогикалық қызметін жалғастырып келеді.

Мектеп партасында қатар отырған екі оқушының жылдар өте келе ғылым жолында қатар еңбек етіп, осындай белеске жетуі – үлкен қуаныш және ерекше сәйкестік еді.

Құмтүйін жалпы орта мектебінің 50 жылдығы мен біздің ғылымдағы осы белесіміздің бір жылға тоғысуын ерекше сабақтстықтың белгісі ретінде қабылдаймыз.

Құмтүйін жалпы орта мектебінің тарихы, өткен жылдардың тарихымен ғана емес, оның шежіресі ұстаздардың да, шәкірттердің де тарихымен тығыз байланысты.

Сол жылдары мектепті басқарған Құрманбаев Кенжетай ағайымыздың еңбегін

де ерекше ризашылықпен еске аламыз. Білім ордасының қалыптасуы мен шәкірт тәрбиесінде басшының орны қашан да айрықша.

Біздерге сабақ берген сол кездегі барлық пән мұғалімдеріне, әсіресе алғашқы ұстазымыз Есенбаева Ләззат Кеңесқызы апайымызға, сынып жетекшіміз болған Исманбетова Раушан Досжанқызына, химия пәніне деген қызығушылығымызды арттырған Иманбаева Нәзира Сейітқұлқызына шәкірт тәрбиелеу жолындағы еңбектері үшін шынайы алғысымызды білдіреміз.

Бүгінде жетіп жүрген жетістіктеріміздің қай-қайсысында да жаны жайсаң осы бір ұстаздарымыздың өзіндік орны бар.

Бұл мақаланы жазудағы басты мақсат – ұрпақ сабақтастығы үзілмесе екен деген тілек.

Ұстаз бен шәкірт арасындағы байланыс – бір адамның ғана өміріне қатысты дүние емес. Ол – қоғамның болашағына әсер ететін үлкен құндылық. Бүгінгі ұстаздың алдындағы шәкірт – ертеңгі маман. Ертеңгі маман – кейінгі ұрпаққа бағыт беретін азамат. Сондықтан, ұстаздың еңбегі бір буынмен аяқталмайды. Ол жалғаса бермек...

Алғашқы ұстазым Ләззат апайдан басталған білім жолы, кейін басқа ұстаздарымның еңбегімен жалғасып, Нәзира Сейітқұлқызының химияға деген сенімін арттыруымен бекіп, ғылым жолында академик Әбдуәлі Баешұлының шәкірті болуымен жаңа деңгейге көтерілді. Бүгінде сол аманатты кейінгі ұрпаққа жеткізуге біз де жауаптымыз.

Бұл – ұстаздан алған білімге деген құрмет.

Бұл – шәкіртке деген жауапкершілік.

Бұл – ұрпақ сабақтастығы.

Құмтүйін жалпы орта мектебі – біздің алтын ұямыз.

Осы жарты ғасыр ішінде мектептен қаншама шәкірт түлеп ұшты. Олардың әрқайсысы – мектеп тарихының бір бөлігі. Біз де сол тарихтың бір парағымыз. Түлеп ұшқан алтын ұямыздың 50 жылдық мерейтойы бізге осыны қайыра сезіндіріп отыр.

Мектептің ғұмыры – шәкірттерімен өлшенеді. Ал, шәкірттің жетістігі – ұстаздардың еңбегімен сабақтас. Сондықтан, бүгін біз өзімізге білім берген барша ұстаздарға басымызды иіп, тағзым етеміз.

Ұстаздан шәкіртке өткен білім кейінгі буынға жалғасып, жаңа биіктерге жетелей берсе екен. Ең басты тілегіміз – осы сабақтастықтың үзілмеуі.

Құмтүйін жалпы орта мектебінің қабырғасында білім алып жатқан бүгінгі жас ұрпақтың арасынан ертең елге қызмет ететін талай ғалым, ұстаз, маман шыға беруіне тілекшіміз.

Жарты ғасырлық тарихың құтты болсын, қасиетті Құмтүйін жалпы орта мектебі!

Бегзат МЫРЗАБЕКОВ,
Құмтүйін жалпы орта мектебінің
2002 жылғы түлегі,
PhD, қауымдастырылған профессор,
Қ.А.Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік
университеті
«Ботаникалық бақ» ғылыми-зерттеу
институтының директоры

ӘЙЕЛМІН ҒОЙ			
<i>Көкейімде желімделген қақ балшық, Жүрмін соны қайта-қайта қаққансып. Сонда менің жаңа өмірім басталып, Кестелейді еңсемді бір ақ мамық. О, дүние, көрінші бір оңыңнан, Жетелеші ұстап алып қолымнан. Жайсаң жылы орын берші маған да, Жақсылардың ерейінші соңынан. Көрейінші көркем өмір мен де бір, Басталсыншы мазмұнды бір мағынам. Әйелмін ғой Бір мейірім сағынам.</i>			
ЖАНЫМ АУЫРАДЫ			
<i>Жаным ауырады, Жабырқайды, аңсайды, жабығады.</i>			
	<i>Ауырады, тынысым тарылады, Жылы күндерді сағынады, қағынады. Күндерім-ай, жаным бір жай таба алмай, Алаңдаймын, көп ойлаймын айта да алмай. Кейде жалғыз түн керек шығар бәлкім, Өмірбақи өтетін қайталанбай. Қара түндер болмаса мамырлаған, Қара күнде құр жүру ауыр маған. Өз өмірін өзі тек қиындатып, Өкінумен өтеді-ау өмірде адам, Жаным ауырады...</i>		
	ДОС КЕРЕК		
	<i>Сырласатын, мұңдасатын дос керек, Қиналғанда құшақ жаяр елгезек. Тағдыр сені сынағанда қырымда, Жан жылытар, қолдау болар сол маңда.</i>		
		УАҚЫТ	
		<i>Тоқтамайды уақыт, Зымырайды тәулік. Табаңын таяды, Тыпырлайды тірлік.</i>	
		<i>Шын дос керек, сенім артып қарайтын, Өтірік сөйлеп, қонақ болып қайтпайтын. Қызғанбайтын, сынамайтын пәк жанды, Қолын созып, өмір За Здравье Тәубә деп қолда барын бағалайтын, Сеп болып, бақытыма гүл орайтын. Құлақ бар ма тыңдар мұңды қасымда? Жылы лебіз, жылы сөз қос шырқайтын. Керек емес адал бола алмайтын, Арам болған жалған дос ұнамайтын. Алдап-арбап бет-аузы бір қисаймай, Пенде, надан амалы бар қол бұлғайтын!..</i>	
		<i>Шырылдайды халық, Жыр арнайды қанық. Жол салып іздейді, Өз атын көздейді. Із дейді, көздейді, Тас жолды демдейді. Еңсесін түсірмей, Бақ көздеп, жоқ демейді. Намыспен күш жұмсап, Жұмыспен жем дейді. Терлейді іс істеп, Күміспен әсемдейді. Қазағым ақын ел, Тұлпарым батыр ер. Жыр арнап, ел қорғап, Асады жан сақтап. Ерлікпен, достықпен, Душпаннан қоршайды. Еңбекпен, мың іспен,</i>	
			<i>Уайым, қайғы болмайды. Шат-шадыман думанмен, Бақыт жолын қалайды. Алаңдамай еш мінсіз, Тура жолдан таймайды, Жарқырайды, жайнайды!..</i>
			 Әсел ШҮКІРБЕКОВА, журналист, ақын, актриса

46-шы Шахмат олимпиадасының шешуші, 11-турында Қазақстан құрамасы Польша командасымен кездесті. Елназ Қалиахмет жеңіске жетсе, Бибісара Асаубаева мен Меруерт Қамалиденова қарсыластарымен тең түсті. Ал, Алуа Нұрман турнирдегі алғашқы жеңілісіне ұшырады. Матч 2:2 есебімен аяқталды. Осы нәтижеден кейін Қазақстан 18 ұпай жинап, 189 әйелдер құрамасы арасында екінші орын алды. Қытай құрамасы чемпион атанса, Үндістан үшінші орынға ие болды.

Бұл нәтиженің тағы бір ерекшелігі – Қазақстан әйелдер құрамасы Шахмат олимпиадасын алғаш рет бірде-бір командалық жеңіліссіз аяқтады. Ұлттық құрама жеті кездесуде жеңіске жетіп, төрт матчта тең түсті.

Айта кетейік, Қазақстан құрамасы 2024 жылы Будапештте (Венгрия) өткен Олимпиадада да күміс медаль жеңіп алған еді. Енді араға екі жыл салып, отандастарымыз сол нәтижені Самарқандта қайталады.

Қазақстан құрамасында Бибісара Асаубаева, Алуа Нұрман, Меруерт Қамалиденова, Елназ Қалиахмет және Зарина Нұрғалиева өнер көрсетті. Құрама капитаны – Павел Коцур.

Қасым-Жомарт Тоқаев Самарқандта өткен Дүниежүзілік шахмат олимпиадасында екінші орын алған қазақтың шахматшы қыздарын құттықтады.

Президент құттықтауында даңқты шахматшы Бибісара Асаубаева бастап барған Қазақстан құрамасы беделді турнирдің бірде-бір ойынында жеңілмегенін атап өтті. Мұны шахмат сарапшылары үлкен жетістік ретінде бағалап отыр.

Мемлекет басшысы шахматшы аруларымызға толайым табыс, зор денсаулық және бақ-береке тіледі.

FIDE қамқорлығымен өткен 46-шы Дүниежүзілік шахмат олимпиадасы 2026 жылғы 15–27 қыркүйек аралығында Өзбекстанның Самарқанд қаласында өтті. Олимпиада Орталық Азияда алғаш рет өткізілуімен тарихи маңызға ие болды. Жарысқа жүздеген команда қатысып, жүлделер ерлер және әйелдер секцияларында сарапқа салынды.

ҚЫЗДАР ЖАРАДЫ:

ҚАЗАҚСТАН ӨЗБЕКСТАННАН ОЛЖАЛЫ ОРАЛДЫ



Қазақстан шахмат федерациясының президенті және жаңадан сайланған FIDE президенті Тимур Турлов Қазақстан әйелдер құрамасын жеке өзі құттықтады.

Қазақстан ерлер құрамасы Олимпиаданы 208 команда арасында 25-орында аяқтады. Ел құрамасында Денис Махмёв, Сауат Нұрғалиев, Даниял Сапенов, Алдияр

Аңсат пен Жандос Агманов бар. Құрама капитаны – Ануар Исмағамбетов.

Ерлер арасында Өзбекстан құрамасы чемпион атанды. Екінші орынды Үндістан, үшінші орынды Германия алды.

Келесі 47-ші шахмат Олимпиадасы 2028 жылы Абу-Дабиде (Біріккен Араб Әмірліктері) өтеді.

АСТАНАДА БЕС ПАЙЫЗДЫҚ ИПОТЕКАҒА ӨТІНІМ ҚАБЫЛДАУ БАСТАЛДЫ

Астанада жеңілдетілген ипотекалық бағдарламаға өтінім қабылдау 7 қазанда басталды. Несие мөлшерлемесі – 5%, бастапқы жарнасы – 10% болады. Өтінімді Vaspara Market сайтындағы жеке кабинет арқылы береді.

Бағдарламаға тек тұрғын үй кезегінде тұрған азаматтар қатысады. Сонымен қатар, олардың «Отбасы банкінде» депозиті және бастапқы жарнаға қажетті 10% қаражаты болуы керек.

Бағдарлама аясында Астанадағы Сарайшық ауданындағы А9 көшесінде орналасқан жаңа тұрғын үй кешенінен 562 пәтер ұсынылады. Оның ішінде 166 бір бөлмелі, 276 екі бөлмелі, 80 үш бөлмелі және 40 төрт бөлмелі пәтер бар. Барлық пәтер таза әрлеумен беріледі. Бір шаршы метрдің бағасы – 332 916 теңге.

Пәтерлердің 70%-ы жеңілдік санаттарына жататын азаматтарға бөлінеді. Олардың қатарында І және ІІ топтағы мүгедектігі бар адамдар, көпбалалы отбасылар және жесір әйелдер бар.

Тағы 20% пәтер ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар мен жетім балаларға резервке қойылған. Егер бұл санат бойынша қатысушылар болмаса, пәтерлер басқа жеңілдік санатындағы азаматтарға бөлінеді. Қалған пәтерлер тұрғын үй кезегінде тұрған басқа азаматтарға беріледі. Іріктеу тұрғын үй кезегіне қойылған күнге қарай жүргізіледі.



ЖАЗҒЫ АЗИАДА:

ҚАЗАҚСТАН ҚҰРЛЫҚТЫҚ БӘСЕКЕНІ ҚАЛАЙ АЯҚТАДЫ?

Жексенбі күні Жапонияда XX жазғы Азия ойындары аяқталды. Қазақстан құрамасы 84 медаль олжалап, 46 елдің ішінде жалпыкомандалық есепте сегізінші орынға тұрақтады. 2023 жылы Ханчжоуда өткен (Қытай) Азия ойындарында Қазақстан 11-орын алған еді. Осылайша, ұлттық құрама алдыңғы Азиядамен салыстырғанда үш саты жоғарылап, алтын медаль санын арттырды.

Есбол ҚУАТҰЛЫ

Қазақстан құрамасы биылғы Азия ойындарында бірқатар олимпиадалық спорт түрінен ел тарихында бұрын-соңды болмаған нәтижелерге қол жеткізді. Атап айтқанда, боксшылардың 12 жылдық үзілістен кейін Азия ойындарының алтын жүлдесін жеңіп алғанын айтуға болады. Бұған дейін ұлттық құрама Азияда алтынын соңғы рет 2014 жылы жеңіп алған еді. Кейінгі екі Азия ойындарында қазақстандық боксшылар чемпион атана алмады. Жапонияда 70 келіге дейінгі салмақта Төрехан Сабырхан (*бірінші беттегі суретті қараңыз, – ред.*) және 90 келіден жоғары салмақта ұлттық құрама капитаны Айбек Оралбай чемпион атанды.

Сапымен семсерлесуден Қазақстан ерлер құрамасы Азияда тарихындағы алғашқы алтын медалін жеңіп алды. Академиялық есуден Владислав Яковлев пен Иван Чернухин Қазақстанға Азия ойындарындағы алғашқы алтын медальді сыйлады. Олар ерлер арасындағы қос ескекті қайық жарысында жеңіске жетті.

Таеквондодан Тамирлан Тілеулес 58 келіге дейінгі салмақта топ жарып, Қазақстан тарихындағы осы спорт түрінен Азияданың тұңғыш алтын медалін жеңіп алды.

Велосабандоз Алексей Луценко да тарихи көрсеткішке қол жеткізді. Ол жазғы Азия ойындарындағы алтын медальдарының санын алтыға жеткізіп, Азиядадағы жеңіс саны бойынша Қазақстанның ең атақты спортшысына айналды. Ал, Рината Султанова жекелей жарыста топ жарып, Қазақстан әйелдер велоспорты тарихында Азия ойындарының алтынын жеңіп алған алғашқы спортшы атанды.

Каратэден Жоламан Биғабұл мен Софья Берульцева ел қоржынына екі алтын медаль салды. Берульцева үшін бұл – Азия ойындарындағы екінші чемпиондық атақ.

Азия ойындарының бағдарламасына алғаш рет енген аралас жекпе-жекте де Қазақстан бірден үздіктер қатарынан көрінді. Екінғали Бүркітәлі мен Қадырбек Шынбаев чемпион атанса, Санжар Әділов қола медаль иеленді.

Дзюдодан Қазақстан құрамасы алғаш рет жекелей сында төрт финалға шықты. Елдос Сметов, Әбиба Әбужақынова, Әділет Алмат және Ажар Асхат финалда жапониялық қарсыластарына есе жіберіп, күміс жүлдегер атанды. Сондай-ақ, Ұлттық құрама аралас командалық сында да күміс медаль жеңіп алды.

Спорттық гимнастикадан Милад Карими еркін жаттығуда күміс жүлдеге ие болды. Осылайша, Қазақстан бұл бағдарлама бойынша 32 жылдан кейін Азия ойындарының жүлдесіне қайта қол жеткізді.

Қазақстандық балуандардың нәтижесінде де оң өзгеріс байқалды. Еркін күрестен ұлттық құрама үш қола медаль жеңіп алды.

Әйелдер күресінде де нәтиже жақсарды. Биыл спортшыларымыз бір күміс және екі қола медаль иеленсе, 2023 жылы бір ғана күміс жүлде жеңіп алған еді.

Жабылу салтанатында еліміздің көк туын көркем гимнастикадан жасөспірімдер арасында әлем чемпионы, 16 жастағы Ақмарал Ерекешева алып шықты.

19 қыркүйек пен 4 қазан аралығында Қазақстанның 558 спортшысы құрлықтағы басты спорт додасында ел намысын қорғады. Жарыс қорытындысы бойынша ұлттық құрама 84 медаль (12 алтын, 24 күміс және 48 қола медаль) жеңіп алды. 341 медаль (169 алтын, 89 күміс және 83 қола медаль) алған Қытай алдына ешкімді салмады. 269 медаль (83 алтын, 95 күміс және 91 қола медаль) еншілеген Жапония екінші орынды иеленсе, 150 медаль (39 алтын, 43 күміс және 68 қола медаль) алған Оңтүстік Корея үздік үштікті түйіндеді. Біздің алдымызда Үндістан, Өзбекстан, Иран және Таиланд бар. Келесі Азия ойындары 2030 жылы Катар астанасы Дохада өтеді.

Қош бол, Аичи мен Нагоя! Доха, 2030 жылы кездескенше!

ҚҰЛАҚТАНДЫРУ

«Qazaq» газетіне PR мақала, құттықтау, жарнама, естелік, көңіл айту, хабарландыру бергіңіз келсе, хабарласыңыз: **+7 (701) 505 48 48, +7 (777) 797 77 88**

«QAZAQ» ГАЗЕТІ ҚАЙДА САТЫЛАДЫ ЖӘНЕ ТЕГІН ТАРАТЫЛАДЫ?

«Qazaq» газеті Алматыда:

- «Алматы-1», «Алматы-2» теміржол бекеттерінде;

- «Сайран» халықаралық автобекетінде;

- Алматы метрополитенінің «Жібек жолы», «Алмалы», «Абай», «Байқоңыр», «Әуезов атындағы драма театры», «Алатау», «Сайран», «Мәскеу» бекеттерінде тегін таратылады.

«Qazaq» газеті Астана мен Алматыда:

- «Kok tengri», «Караван» дүңгіршектерінде сатылады.

– Жамбыл мұрасының маңыздылығы туралы Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев: «Жамбыл – ұлттық поэзиямыздың алып бәйтерегі, халқымыздың рухани феномені. Оның бай мұрасы – отансүйгіштік пен елдіктің, бірлік мен парасаттың сарқылмас қайнар көзі», – деп ерекше атап өткен болатын. XX ғасырдың бірінші жартысында жыр-дастан дәстүрі жойылу қаупіне ұшыраған аласапыран заманда тарих сахнасына Жамбыл шықты. Ана тіліміз бен ұлттық жадымызды келешек ұрпаққа аман-есен жеткізе білді. Табиғи талантымен танылған ол көзі тірісінде-ақ «XX ғасырдың Гомері» әрі «қазақ поэзиясының алып тұлғасы» деген жоғары құрметке ие болды, – деді Жансейіт Қансейітұлы.

Халықаралық конференцияда Жамбыл мұрасы бір ғана әдебиеттану тұрғысынан қарастырылған жоқ. Ақын шығармашылығының тарихи-мәдени сипаты, айтыскерлік өнері, жыраулық дәстүрді дамытудағы орны, халық әдебиетіндегі қызметі, тілдік және көркемдік ерекшеліктері кеңінен талқыланды. Бұл мәселелердің әрқайсысы Жамбыл феноменінің күрделілігін аңғартады. Өйткені, Жамбылды тек айтыскер ақын ретінде тану оның шығармашылық болмысын толық ашпайды. Оның жырларынан халықтың тарихи санасы, заманның қоғамдық тынысы, елдің арман-тілегі, ұлттық мінез бен дүниетаным көрініс табады. Конференцияда осы бағыттар бойынша мазмұнды баяндамалар жасалып, ақын шығармашылығын қазіргі ғылыми ізденістер тұрғысынан қарастырудың өзекті мәселелері сөз болды.

«Қазақ әдебиеті» газетінің бас редакторы Бауыржан Жақып ұлттық әдебиеттегі ірі тұлғалардың мұрасын бір-бірінен бөліп қарамай, өзара сабақтастықта зерттеудің маңызын атап өтті. Оның айтуынша, Жамбыл шығармашылығын зерделеу қазақ әдебиетінің тарихи даму заңдылықтарын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Бұл ретте Жамбылдың әдеби дәстүрдегі орны ғана емес, оның өзіне дейінгі жыраулық, ақындық мектептермен байланысы және кейінгі буынға әсері де зерттеуді қажет ететін маңызды бағыттардың бірі.

■ «ЖАМБЫЛТАНУ» – ҒЫЛЫМИ ІЗДЕНІСТІҢ ЖЕМІСІ

Конференция аясында көпшілік назарына ұсынылған «Жамбылтану» бес томдығы – жиынның мазмұнын толықтырған айтулы жаңалықтың бірі. Тәуелсіздік жылдарындағы жаңаша ғылыми көзқарас негізінде әзірленген бұл іргелі еңбек Жамбылдың өмір жолы мен шығармашылық мұрасын жүйелі түрде саралауға арналған. Бес томдықта ақынның шығармашылық мұрасы ғана емес, оны қалыптастырған әдеби орта, дәстүрлі поэзиядағы орны, туындыларының көркемдік сипаты мен идеялық мазмұны кеңінен қамтылған.

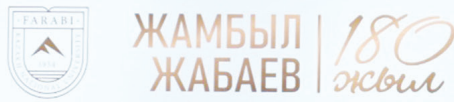
Көптомдықтың жарық көруі – Жамбыл мұрасын бір арнаға түсіріп, жинақтап, ғылыми айналымға жүйелі түрде енгізудің маңызды нәтижесі. Ұлы тұлғаның мұрасын уақыт талабына сай қайта қарастырудың қажеттілігі де осында. Себебі, әр кезең Жамбыл шығармашылығына өз сауалымен келеді. Бір буын ақын жырынан елдік рухты таныса, енді бірі оның тілдік шеберлігіне үңіледі. Зерттеуші үшін ол – тарихи дерек пен әдеби құбылыс. Сондықтан, «Жамбылтану» бес томдығының ғылыми айналымға енуі – бір ақынның шығармашылығын қайта жинақтаудан әлдеқайда кең ұғым. Ол – ұлттық әдебиеттану ғылымының қорын толықтыратын, Жамбыл мұрасын жаңа қырынан тануға мүмкіндік беретін іргелі еңбек.

■ ТОБЫҚТАЙ ТҮЙІН

Жамбыл Жабаевтың ұлылығы – сол дәуірдің шындығын адамзатқа ортақ құндылықтармен ұштастыра білуінде. Оның жырларында туған жерге деген сүйіспеншілік те, елдің бірлігі де, адамдық қасиет пен ар-намыс та бар. Сондықтан, Жамбыл сөзі уақыт өткен сайын алыстамайды. Керісінше, жаңа ұрпақпен бірге қайта жаңғырып, жаңа мағына үстейді. ҚазҰУ төрінде өткен халықаралық конференция осы сабақтастықтың бір көрінісі. Ал, «Жамбылтану» бес томдығы сол рухани мұраны ғылыми тұрғыдан жүйелеп, кейінгі буынға жеткізудің нақты жемісі. Ұлы ақынның 180 жылдығына арналған жиынның негізгі өзегі де осында тоғысты: Жамбылды ұлықтау – ұлттың сөз өнеріне, тарихи жадына, рухани тамырына тағзым ету. Жамбылдың жыры халықпен бірге туған. Халықтың жүрегінен шыққан сол сөз ғасырларды атап, бүгінгі күнге жетті. Ендігі міндет – оны келер ұрпақтың жүрегіне жеткізу. Өйткені, ұлттың рухани қазынасы сақталған жерде оның жады да жоғалмайды.

Уақыт өзгереді. Заман жаңарады. Бірақ, халықтың жадында сақталған асыл сөздің ғұмыры үзілмейді. Өйткені, елдің өткенін бүгінге, бүгінін келешекке жалғайтын алтын арқау – ұрпақтан ұрпаққа жеткен рухани мұра. Сол мұраның ішінде ғасырлар қойнауынан жетіп, қазақтың сөз өнерімен бірге жасасып келе жатқан Жамбыл жырының орны бөлек.

Жамбыл – өз дәуірінің шындығын жырға қосқан ақын ғана емес, халықтың үнін жоғалтпай жеткізген сөз зергері. Оның толғауынан елдің тағдыры, даланың тынысы, халықтың мінезі мен арман-аңсары сезіледі. Ол ғасырлар бойы қалыптасқан ақындық дәстүрдің желісін үзбей, оны жаңа заманның белесіне алып шықты. Сондықтан, Жамбыл мұрасы туралы сөз қозғау – бір ақынның шығармашылығын ғана таразылау емес, ұлттың рухани жолына үңілу. Арада қанша уақыт өтсе де, Жамбыл сөзі ескірген жоқ. Керісінше, әр буын одан өзіне қажетті ойды тауып, әр кезең оның мұрасына жаңаша көзқараспен келеді. Бір кезде халықтың мұңын сөйлеген жыр бүгін елдік пен бірліктің, отаншылдык пен адамдықтың мәнін тереңдете түсетін рухани сабаққа айналды.



«ЖАМБЫЛ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ДӘУІРДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»

атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция және Ұлттық құрама 5 томдығының тұсаукесері

Алғашқы

ЖАМБЫЛ МҰРАСЫ – ҰЛТ ҚАЗЫНАСЫ

Индира БІРЖАНСАЛ

■ ПРЕЗИДЕНТ ҚҰТТЫҚТАУ ЖОЛДАҒАН ШАРА

Осыны айғақтаған маңызды басқосудың бірі – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде жыр алыбы Жамбыл Жабаевтың туғанына 180 жыл толуына орай өткен «Жамбыл және қазіргі дәуірдің өзекті мәселелері» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. Жиында ақын мұрасының сан қыры ғылыми тұрғыдан сараланып қана қоймай, тәуелсіздік жылдарындағы жаңа зерттеулер негізінде әзірленген «Жамбылтану» бес томдығының тұсауы кесілді.

Халықаралық басқосуға еліміздің және шетелдің белгілі ғалымдары мен зиялы қауым өкілдері жиналды. Жиынға ҚР Президентінің кеңесшісі Мәлік Отарбаев, генерал-полковник, Халық Қаһарманы Сәт Тоқпақбаев, Алматы облысы әкімінің орынбасары Ғани Майлыбаев, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Басқарма төрағасы – Ректор Жансейіт Түймебаев, Алматы қаласы Жастар саясаты басқармасының басшысы Азиз Кажденбек қатысты. Сонымен бірге Қырғыз Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Манас, фольклор, ақындар поэзиясы бөлімінің басшысы Мээрим Көлбаева, Өзбекстаннан келген профессор Насриддин Назаров, елімізге белгілі ғалымдар, жоғары оқу орындарының басшылары, ғылыми зерттеу институттарының жетекшілері, тарихшылар мен филологтар, профессор-оқытушылар және студент жастар бас қосты. Жиынның мән-мазмұны Мемлекет басшысының құттықтау хатында да айқын көрініс тапты. Президенттің құттықтауын ҚР Президентінің кеңесшісі Мәлік Отарбаев оқып берді. Қасым-Жомарт Тоқаев өз құттықтауында Жамбыл Жабаевтың ұлттық мәдениеттегі айрықша



орнын атап өтіп, оның айтыс өнерінің өрісін кеңейтуге және қазақ-қырғыз әдеби-мәдени байланыстарының нығайтуына қосқан үлесіне жоғары баға берді.

– Жамбыл Жабаев – ұлт мәдениетінде ерекше орны бар тарихи тұлға. Халқымыздың біртуар перзенті айтыс өнерінің өрісін кеңейтуге, қазақ-қырғыз әдеби байланысын нығайтуға өлшеусіз үлес қосты. Өз дәуірінің тыныс-тіршілігін асқан шеберлікпен суреттеп, жұрттың ыстық ықыласына бөленді. Ақынның шығармалары көптеген шет тілдеріне аударылып, барша адамзатқа ортақ қазынаға айналды, – делінген Президенттің құттықтауында.

Бұл – Жамбыл мұрасының ұлттық әдебиеттің аясында ғана қалмай, жалпыадамзаттық рухани кеңістіктен де өз орнын тапқанын аңғартатын баға.

■ ҰЛТТЫҚ СӨЗ ӨНЕРІНІҢ АЛЫП БӘЙТЕРЕГІ

Конференция барысында Жансейіт Түймебаев Жамбыл шығармашылығын зерделеудің қазіргі ғылым үшін маңызын атап өтті.

ИНДЕКСІ – 64048

1913 QAZAQ

• МЕНШІК ИЕСІ «МИРАС ИНФО» ЖШС

• ҚҰРЛЫТАЙШЫ МАХМУТ НӘЛІБАЕВ

• БАС ДИРЕКТОР ҚАЛИ ҚАМБАРОВ

• БАС РЕДАКТОР ЖАСҰЛАН СҰЛТАН

• БАЙЛАНЫС ДЕРЕКТЕМЕСІ +7 (701) 505 48 48 +7 (777) 797 77 88

• MAIL: qazaq1913gazeti@gmail.com

• РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ, А25D6G7, ДОСТЫҚ ДАҢҒЫЛЫ, №128, «ТЕРЕҢҚҰР» ТК, 5-ҚАБАТ, 128-КЕҢСЕ

• АҚЫЛДАСТАР АЛҚАСЫ НАҒЫТАЙ ӘБИТАЙҚЫЗЫ КЕҢЕС ҮШПАЕВ ГҮЛБАРШЫН СӘРСЕКЕЕВА СӘБИТ БАЙЗАКОВ САҒЫМБАЙ ҚОЗЫБАЕВ СЕРІК ШАЙМАН КӨБЕЙСІН АЛТЫНБЕКОВ

• КЕЗЕКШІ РЕДАКТОР НҰРЛАЙЫМ ЖАҚЫПҚЫЗЫ



• Газет Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитетінде тіркеліп, есепке қою туралы №17704-Г куәлігі 2019 жылдың 15 мамырында берілді (Алғашқы есепке қою №6897-Г куәлігі 2006 жылы 7 ақпанда алынды).

• Газет 1913-1918 жылдары Алаш арыстары Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Міржақып Дулатұлының ұйытқы болуымен жарық көрді, 2006 жылы Қоғабай Сәрсекеевтің бастамасымен №267 санынан қайта шықты.

• Мақала авторларының пікірлері редакцияның көзқарасын білдірмейді, авторлардың мақалалары қысқартылып, редакцияланады.

• Редакция авторлар мақаласы мен жарнама мазмұнына/тіліне жауап бермейді.

• Газет әр аптаның сәрсенбі күндері жарық көріп, Қазақстан Республикасының барлық аймақтарында жазылым арқылы және Алматыда «Сайран» автобекетінде, «Алматы-1», «Алматы-2» теміржол бекеттерінде, Алматы метрополитенінің 9 бекетінде тегін таратылады және «Караван», «Kok tengri» дүңгіршектерінде сатылады. Бағасы «Караван» дүңгіршектерінде 80 теңге.

А жариялану ақысы төленген мақалалар.

• ГАЗЕТ «АЛМАТЫ-БОЛАШАҚ» АҚ (Алматы қ., Мұқанов к-сі, 223«В»), «ӨМІР-НҰР» ЖШС (Талғар қ., Қонаев к-сі, 18) БАСПАХАНАЛАРЫНДА БАСЫЛДЫ

• Тапсырыс №2321 /78

• Таралымы 7 000 ДАНА

